

€ 3,00

april 2013

Word abonnee van Doorbraak zie achterpagina!

Geen genoeg meer nemen met de kruimels.

Caribische Nederlanders ook doelwit van migratiebeheersing

“Kansarme” Nederlanders uit Aruba, Curaçao en Sint-Maarten moeten in Nederland worden uitgesloten van uitkeringen en sociale huurwoningen. Aldus de strekking van een initiatiefwetsvoorstel van VVD-Kamerlid André Bosman. Daarmee wil hij de sociale en bestuurlijke apartheid, die geldt voor mensen zonder verblijfsrecht, deels ook invoeren voor een groep Nederlanders met een specifieke etnische herkomst. Tot ergernis van het Overlegorgaan Caribische Nederlanders (OCaN), dat de “raswetgeving” van het Kamerlid verwerpt en waarschuwt voor racistische stereotypering en registratie.

Al jarenlang probeert de overheid om “ongewenste” en “overbodige” migranten van buiten de EU zoveel mogelijk tegen te houden, uit te sluiten, op te jagen en uit te zetten. Ook voor “onbruikbare” migranten uit andere EU-landen werpt men steeds hogere drempels op.¹ De laatste jaren wordt bovendien een grote groep Nederlanders uit het Caribisch gebied meer en meer het doelwit van het keiharde beleid van migratiebeheersing.² Niet alleen VVD-er Bosman, maar ook het PvdA-Kamerlid Pierre Heijnen pleit er nu voor om “kansarme” en “criminele” Nederlanders uit Aruba, Curaçao en Sint-Maarten “te ontmoedigen” om naar Nederland te komen. Heijnen legt uit waarom het wetsvoorstel van zijn collega zich niet uitstrekt tot de overige Nederlanders waar ook ter wereld: “Vooral van de eilanden komen relatief veel kansarme jongeren.” Blijkbaar heeft hij er geen problemen mee dat met het wetsvoorstel Nederlanders “van de eilanden” worden gediscrimineerd ten opzichte van andere Nederlanders.

In een overleg met OCaN zette de PvdA-er borreltafelpraat in om te onderstrepen hoe noodzakelijk discriminatie is.³ Zo wijst hij op de problemen die de Haagse Johan de Witt-school met Antilliaanse jongeren zou ondervinden. Hij vindt dat ze “beter emanciperen in de eigen samenleving: het gaat om jongeren die op Hollands Spoor staan, niet komen om te studeren, maar om in de criminaliteit te gaan”. Dit soort stereotyperingen van

“de jongens van Hollands Spoor” leidde in december 2012 tot de dodelijke politiekogels op Rishi Chandrikasing. De agent die de Surinaams-Nederlandse jongen toen op het treinstation vermoordde, meende dat hij een wapen bij zich droeg. Het lijkt er sterk op dat deze agent op de een of andere manier was opgestoot door het soort geraaskal waar ook Heijnen zich aan schuldig maakt. De moord leidde tot veel opschudding en protest.⁴ Dat zou ook moeten gelden voor het racistische gezwets van de PvdA-er.

KOPPELINGSBEGINSEL

In 2010 is de Nederlandse Antillen als land opgehouden te bestaan. Aruba, Curaçao en Sint-Maarten hebben sindsdien de status gekregen van “autonoom land binnen het koninkrijk der Nederlanden”. Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn “bijzondere gemeenten van Nederland” geworden. Bosman heeft die tweedeling aangegrepen om migratie uit de drie “autonome landen” verder aan de ketting te leggen. Dat boekt juridisch-technisch gezien waarschijnlijk meer kans op succes dan bij de beheersing van de migratie uit de drie “bijzondere gemeenten”. Bovendien is de migratie naar Nederland vanuit de “autonome landen” het grootst, met name vanuit Curaçao.

► ► ► Vervolg op pagina 2

Directe actie als aanvulling op organizing?

Doorbraak heeft in Leiden bij de strijd tegen dwangarbeid voor werklozen een aantal succesjes behaald,¹ maar het werkelijk organiseren van werklozen en anderen komt nog onvoldoende van de grond. In het kader van het verder doorontwikkelen van het Leidse organizing-experiment snuffelt Doorbraak daarom wat rond in kringen van directe actievoerders in binnen- en buitenland. Welke methoden hanteert men en werpen die resultaat af?

Begin oktober zette Doorbraak op een rijtje wat er tot dan toe zoal bereikt was met het Leidse strijd-experiment tegen de bezuinigingen en met name tegen de dwangarbeid voor werklozen. Dat experiment begon zo’n tweeënhalf jaar geleden, in september 2010. Het idee was om onze actiepraktijk aan te vullen met een aantal essentiële ingrediënten van het organiseren, een methode die de vakbond een paar jaar eerder in Nederland introduceerde via de strijd van de schoonmakers. Dat liet meteen zien dat het werkte. Organizing is een in de VS ontwikkelde concrete methode om macht op te bouwen en successen te behalen. Het kan toegepast worden in de arbeidersstrijd, maar ook op andere terreinen. Kernbegrippen bij het organiseren zijn onderzoek doen, gesprekken voeren, mensen organiseren, macht opbouwen, conflicten opzoeken en winnen, overwinningen vieren, en dan weer onderzoek doen, enzovoorts. Waarbij voortdurend scherp geëvalueerd wordt.

Doorbraak heeft vanaf het begin van het Leidse strijd-experiment veel gesprekken gevoerd met mensen uit heel uiteenlopende kringen. We hebben ons nadrukkelijk niet beperkt tot de bekende actiewereld. Bij de inmiddels ongeveer zestig formele gesprekken ging het ons in eerste instantie om het verkrijgen van informatie. Waar wordt bezuinigd, hoe valt dat en welke vormen van individueel en collectief protest ontstaan ertegen? Daarnaast was het de bedoeling om goede banden te onderhouden met vooral de gesprekspartners die interesse toonden in verzet. Ook op andere manieren deden we onderzoek, via internet en de papieren media. Het eerste jaar organiseerden we met onze nieuwe contacten bijeenkomsten en mobiliseerden we voor landelijke en lokale protesten. Daarna besloten we op basis van alle voorliggende informatie om onze pijlen een tijdlang te gaan richten op het nieuwe Leidse dwangarbeidcentrum. Daar zouden we, volgens onze inschattingen, mogelijk enige succesjes kunnen behalen omdat het nieuwe systeem verre van uitgekristalliseerd was, omdat naast de dwangarbeiders zelf ook anderen erdoor bedreigd worden (iedereen kan werkloos worden, en bestaande banen worden verdrongen door dwangarbeid), omdat het een plek is waar door de crisis getroffen en vooral ook boze mensen bijeengebracht worden, en waar maatschappelijk vast en zeker nog geen consensus over bestaat (buiten de kringen van beleidsmakers en machthebbers dan).

► ► ► Vervolg op pagina 4

>Zonder Papieren#

Proberen te ontsnappen uit het doolhof van een illegaal bestaan

Zo'n vijf jaar geleden leerde ik Mustafa, Hatice en hun illegaal gemaakte zoon Erhan kennen. Samen met een vriendin bezocht Hatice toen voor de eerste keer het inloopspreekuur van de Leidse steungroep De Fabel van de illegaal, wat in de loop der tijd leidde tot een behoorlijk intensief contact. Van betrekkelijk dichtbij maakte ik de vreselijke lijdensweg van het gezin mee. En ik zag ook hoe ze bleven vechten voor verblijfsrecht.

De 66-jarige Mustafa is geboren in Turkije. Hij kwam in 1970 naar Nederland, op uitnodiging van een Nederlandse baas. “Gastarbeiders” als Mustafa werden in die tijd nog welkom geheten om het vuile, zware en onderbetaalde werk op te knappen. In 1972 trouwde hij met Hatice, die een jaar later ook naar Nederland migreerde. Hij werkte eerst in een aardappelfabriek, vervolgens in de vleesindustrie en daarna bij een schoonmaakbedrijf. In 1995 werd hij ontslagen, omdat het bedrijf failliet ging. Uiteindelijk belandden Mustafa en Hatice in de bijstand.

Ze kregen vijf kinderen. In 1986 werd hun jongste zoon Erhan geboren, in Turkije. Daar was Hatice toen wegens het overlijden van haar vader. Een maand later kwam ze met haar baby weer terug naar Nederland. Alle controles en inentingen van Erhan vonden hier plaats. Hij werd ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Mustafa en Hatice meenden dat hij daarmee meteen ook verblijfsrecht had gekregen. “Niemand vertelde ons dat het anders in elkaar zat. Niemand maakte ons duidelijk dat we het niet goed hadden geregeld”, vertelt Hatice.

Schok

Erhan was al zeven jaar toen hij eindelijk begon te praten. Hij sprak als een kind van twee, waaruit bleek dat hij een flinke ontwikkelingsachterstand had. Mustafa en Hatice dachten dat het nuttig voor hem zou zijn als hij een tijdje in Turkije naar school zou gaan, omdat daar Turks wordt gesproken en het gezin thuis ook Turks sprak. Erhan woonde daarom van zijn zevende tot zijn tiende in Turkije, daarna weer in Nederland. Hij was inderdaad beter gaan praten. Toen hij 14 was, probeerden zijn ouders hem op een middelbare school geplaatst te krijgen. Bij de inschrijving bleek dat hij geen verblijfsrecht had. “Dat was een grote schok voor ons. We waren richting de autoriteiten van Nederland net zo met hem omgegaan als met onze andere kinderen. We hadden ook nooit problemen gehad aan de Nederlandse grens, bij de douane. We wisten niet wat er aan de hand was. Toen we naar de gemeente gingen om opheldering te vragen, bleek dat Erhan inmiddels al was uitgeschreven. Wij wisten nergens van”, legt Hatice uit. Blijkbaar verbleef haar zoon al zijn hele leven illegaal in Nederland.

Mustafa en Hatice schakelden een advocaat in, maar die pakte de zaak verkeerd aan. De verblijfsaanvraag werd afgewezen. Tot overmaat van ramp werd Erhan een paar jaar later ook nog opgepakt en opgesloten in een uitzetgevangenis. Daar zat hij zo'n acht maanden vast. Uiteindelijk werd hij weer vrijgelaten omdat de Nederlandse overheid van de Turkse overheid geen toestemming kreeg om hem uit te zetten. De gevangenschap en het leven in de illegaliteit hebben hem ernstig getraumatiseerd. Erhan lijdt er enorm onder dat hij ouders met de Nederlandse nationaliteit heeft die al 40 jaar het recht hebben om in Nederland te leven, terwijl hij wordt beschouwd en behandeld als een persoon die hier volgens de overheid niet mag zijn en die daarom wordt uitgesloten van de samenleving.

Bureaucraat

Een tijd geleden diende een andere, deskundiger advocaat een nieuwe verblijfsaanvraag voor Erhan in. Hij was inmiddels weliswaar volwassen geworden, maar in zijn ontwikkeling sterk achtergebleven. Ook had hij zware psychische problemen en bleef hij bijzonder afhankelijk van de hulp van zijn moeder. De IND hield doodleuk vol dat Mustafa, Hatice en Erhan hun bestaan maar in Turkije moesten voortzetten. De migratiedienst wilde Nederlandse ouders dus het land uitwijzen om elders ter wereld voor hun geestelijk uiterst kwetsbare zoon te gaan zorgen. Als dat zou gebeuren, dan was het risico levensgroot dat niet alleen Erhan, maar ook zijn ouders eraan onderdoor zouden gaan.

Nadat de IND ook de nieuwe aanvraag had afgewezen, kwam de zaak bij de rechter. Tijdens de zitting werd Erhan omringd door zijn moeder, allerlei hulpverleners en een aantal vrienden. Aan de andere kant van de rechtszaal zat een strak in het pak zittende bureaucraat volop moeite te doen om te voorkomen dat Erhan alsnog verblijfsrecht zou krijgen. De kille afstandelijkheid van de IND-er wekte mijn ergernis op. Toen hij na afloop van de zitting afscheid nam en handen ging schudden, draaide ik mijn rug naar hem toe. Onbeleefd zijn tegenover dit soort lieden was wel het minste dat ik kon doen. “Ik heb een goed gevoel over de rechter”, liet een van de vrienden van Erhan weten toen we naar buiten gingen. Anderen waren het met hem eens dat de rechter zich naar ons toe vriendelijk en tegemoetkomend leek te hebben opgesteld. “Maar het zou ook kunnen dat onze hoop ons verblindt”, bedacht ik me. “Afwachten maar”, zei ik tegen de vriend. “Over zes weken, als de beslissing van de rechter bekend wordt, weten we meer.” *Mustafa, Hatice en Erhan zijn schuilnamen.*

Harry Westerink

Station Hollands Spoor: bloemen en waxinelichtjes ter nagedachtenis aan de door de politie vermoorde Rishi Chandrikasing.

Caribische Nederlanders ook doelwit van migratiebeheersing

► ► ► Vervolg van voorpagina

Het wetsvoorstel van de VVD-er is gericht op de vestiging van Nederlanders uit Aruba, Curaçao en Sint-Maarten in Nederland. Het is niet bedoeld om hen al bij aankomst hier tegen te houden. Hun mogelijkheden om naar Nederland te reizen blijven onverkort van kracht, zo meldt de Memorie van Toelichting bij het voorstel. Maar als ze hier eenmaal zijn en een bestaan willen opbouwen, dan zou dat zo moeilijk mogelijk gemaakt moeten worden. Als ze langer dan een half jaar in Nederland willen blijven, dan zijn ze volgens het voorstel verplicht om zich in te schrijven in de gemeentelijke basisadministratie. Om die inschrijving mogelijk te maken en in aanmerking te komen voor een sociale huurwoning en een uitkering, moeten ze eerst aan een flink aantal voorwaarden voldoen. Zo moeten Arubanen, Curaçaoenaren en Sint-Maartenaren de Nederlandse taal voldoende machtig zijn. Ze moeten een bewijs van uitschrijving uit het bevolkingsregister van het eiland van herkomst overleggen. Ze moeten voldoende inkomen en “een relevante startkwalificatie” hebben. En ze moeten een verklaring van goed gedrag laten zien, nooit veroordeeld zijn voor een strafbaar feit en geen gevaar vormen voor de openbare orde. Met deze voorwaarden wil Bosman het kaf van het koren scheiden: “kansarmen” moeten het land worden uitgewerkt door hen uit te hongeren, ‘bruikbaren’ mogen blijven. Het is duidelijk dat het voorstel ‘onbruikbare’ Arubanen, Curaçaoenaren en Sint-Maartenaren zoveel mogelijk probeert dwars te zitten.

Volgens het voorstel moeten Nederlanders uit de drie eilanden die hier langer dan een half jaar willen blijven, dus “toelatingsplichtig” worden. Ze moeten bij de IND een vergunning aanvragen waarvoor ze ook nog eens legeskosten moeten betalen. Ze worden feitelijk behandeld alsof ze buitenlanders zijn. Wie niet aan de voorwaarden voldoet, wordt afgewezen. “Daarmee wordt bereikt dat betrokkene niet als Nederlands ingezetene aanspraak verkrijgt op voorzieningen, verstrekkingsen en uitkeringen of ook vergunningen. Het betreft het tot dusver alleen in vreemdelingenzaken gehanteerde koppelingsbeginsel”, aldus de Memorie van Toelichting. Het is even wennen, maar dreigt echt te gebeuren. Een grote groep Nederlanders moet aan de IND vragen of ze in Nederland mogen leven. En hen wordt op etnische en sociaal-economische gronden de toegang tot basisvoorzieningen als uitkeringen en sociale huurwoningen geweigerd, vergelijkbaar met de uitsluiting van mensen zonder verblijfsrecht volgens de in 1998 ingevoerde Koppelingswet.

MISDAAD

Zoals het een voorstel uit de hoek van de VVD betaamt, gaat het meteen ook gepaard met een flinke portie staatsrepressie. De “toelatingsplichtige”

die niet beschikt over de vereiste toelating, kan worden veroordeeld tot een gevangenisstraf van maximaal zes maanden. Zijn misdaad is wel heel bijzonder: als Nederlander heeft hij het lef gehad om in Nederland te zijn zonder daar eerst toestemming voor te vragen. De regeling geeft de politie en de marechaussee de bevoegdheid om Arubanen, Curaçaoenaren en Sint-Maartenaren staande te houden en te vragen naar identiteit, nationaliteit en verblijfsstatus, in het geval van “een redelijk vermoeden” dat ze zich in strijd met de vestigingseisen in Nederland bevinden. Dat leidt ertoe dat de politie Caribische Nederlanders en verder iedereen met een zwarte huidskleur nog intensiever in de gaten kan gaan houden en lastig kan gaan vallen.

Het wetsvoorstel moet worden beschouwd als de zoveelste poging om mensen uit de voormalige Nederlandse Antillen tot tweederangs staatsburgers en zelfs tot buitenlanders te maken.⁵ Eerder al bestonden er vergevorderde plannen om een etnische databank voor Antilliaanse “risicjongeren” op te richten.⁶ Onder aanvoering van het voormalige PVV-Kamerlid Hero Brinkman kwam een regelrechte kruistocht tegen de Antillen op gang.⁷ Al meer dan tien jaar geleden wilde de regering arme Antilliaanse jongeren weren.⁸ Antillianen zijn sindsdien steeds meer het doelwit geworden van overheidsbeleid dat hen apart zet, etnisch registreert, controleert, disciplineert en koeioneert.⁹ Met het VVD-voorstel dreigt dat alleen maar te verergeren.

Harry Westerink

Noten

1. “Beleidsmakers willen meer controle op migratie binnen de EU”, Harry Westerink, 2 oktober 2012, www.doorbraak.eu.
2. “Migratiebeheersing en overlevingsstrijd”, Harry Westerink, 12 februari 2013, www.doorbraak.eu.
3. “Heijnen (PvdA): ‘Vestigingseisen Antillianen niet discriminerend, zij gelden ook voor blanke Antillianen’”, www.ocan.nl.
4. “De moord op Rishi Chandrikasingh”, Sandew Hira, www.starnieuws.eu.
5. “Antillianen worden steeds meer als buitenlanders weggezet”, Jos Hooimeijer en Harry Westerink, 30 april 2010, www.doorbraak.eu.
6. “Gekonkel rond een etnische databank”, Sandor Schmits, Fabel-krant 99, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
7. “Rechtse kruistocht tegen de Antillen”, 18 december 2008, www.doorbraak.eu.
8. “Nederlandse regering wil arme Antilliaanse jongeren weren”, Ellen de Waard, Fabel-krant 44/45, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
9. “Hoe Antillianen tot tweederangs-Nederlanders worden gemaakt”, Jan Tas, Fabel-krant 62, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.

De neo-liberale waanzin

In zijn boek “De neoliberale waanzin. Flexibel, efficiënt en... gestoord” behandelt psychotherapeut en hoogleraar Paul Verhaeghe de invloed die dertig jaar neo-liberalisme heeft gehad op hoe mensen zichzelf zijn gaan zien: als competitieve wezens die continu uit zijn op eigen voordeel. De ontwikkelingen hebben volgens de auteur geleid tot een mensbeeld waarbij het niet kunnen meekomen binnen het neo-liberale systeem gelijk is komen te staan aan immoraliteit. De huidige criminalisering' van mensen met een bijstandsuitkering geeft aan dat de auteur daarmee een punt heeft.

FOTO: ERIC KREBBERS

Psychologische identiteit is volgens Verhaeghe een constructie op basis van identificatie met de door de omgeving aangeboden dominante beelden. Dertig jaar neo-liberalisme heeft een grote invloed gehad op hoe we naar onszelf en anderen kijken: mensen zijn competitieve wezens en de nieuwe moraal is dat de beste mens de meest productieve is. Zij die niet kunnen meekomen zijn losers, volgens de auteur thans het meest gebruikte scheldwoord onder jongeren. Verhaeghe verwijst naar het Enron-model voor personeelsbeleid waarbij twintig procent van de werknemers als “high potentials” wordt gezien, zeventig als doorsnee en tien procent als kneusjes die elk jaar dienen te worden afgedankt. Na eerst flink in het openbaar te kakken te zijn gezet.

Met meritocratie (hier aangeduid als “loon naar werken” en “macht [kratos] dankzij de inzet, de verdienste [meritos]”) is volgens Verhaeghe niet zoveel mis, maar ingekaderd in het neo-liberalisme leidt het volgens hem tot vergiftiging van de maatschappij, stagnatie van sociale mobiliteit en een vergroting van de verschillen tussen de bovenklasse en de onderklasse, waarbij de middenklasse steeds meer aan het verdwijnen is en de bovenklasse tot eigen voordeel stevig de touwtjes in handen houdt. De meritocratie is zo verworden tot het “schaamlapje van het neo-liberalisme” en vertoont grote overeenkomsten met het sociaal-darwinisme dat het “schaamlapje van de kolonisering” wordt genoemd. Waar het sociaal-darwinisme focust op de veronderstelde superioriteit van “het blanke ras”, ligt de focus van het neo-liberalisme op het verondersteld superieure individu. Maar wat superieur is, wordt volgens de auteur bepaald door de tunnelvisie die het neo-liberalisme eigen is: het is de meest productieve mens, en alles dat daarbuiten valt speelt geen rol.

ONDERWIJS
Deze tunnelvisie signaleert de auteur ook in sectoren als zorg, wetenschap en onderwijs. Het hoofdstukje over zorg mist helaas focus en richting, al is de typering heel aardig dat in de huidige zorg patiënten niet zozeer meer het doel als wel het middel zijn. Voor wat betreft zijn eigen werkterrein, de psychotherapie, is Verhaeghe van mening dat therapie steeds vaker gericht is op aanpassing aan de neo-liberale maatschappij. De “aanpassingsstoornis” is overigens een officiële stoornis binnen de psychiatrie, en al wordt daarbij niet specifiek bedoeld op aanpassingsmoeilijkheden aan de neo-liberale maatschappij, in de praktijk gaat het daar meestal wel om. Door het voortdurend opjagen van werknemers, en door een gebrek aan controle van die werknemers over hun werkzaamheden, grijpen werkgerelateerde psychische klachten als “burn-out” wild om zich heen.

Over de sectoren wetenschap en onderwijs heeft de schrijver een duidelijke mening. Hij hekelt de huidige trend waarin onderwijsinstellingen zijn verworden tot “kennisbedrijven” in dienst van het bedrijfsleven en waarin rankings van wetenschappelijke bladen en universiteiten het denken domineren. De academische wereld gaat volgens hem zo gebukt onder een centralistische evaluator die, net als het panopticon van Foucault,² disciplineren van de werkvloer bewerkstelligt. Hij voorziet twee

doemscenario’s die om de hoek liggen: het eerste is publiek gefinancierd en door de studenten zelf betaald onderwijs als goedkoop onderzoekscentrum voor multinationals, met als bonus de vorming van toekomstige werknemers.³ Dit is al grotendeels de realiteit trouwens. Het tweede is dat van universiteiten als beursgenoteerde bedrijven.

Voor wat betreft het onderwijs heeft Verhaeghe vooral kritiek op bepaalde competenties (vaardigheden) binnen het competentiegericht leren. Niet alleen praktische competenties spelen daarin een rol, maar ook competenties die nadrukkelijk verweven zijn met het neo-liberale denken, zoals flexibiliteit, zelfmanagement en ondernemerschap. Steeds meer komt de nadruk te leggen op zaken die binnen het neo-liberale stramien passen.

LIBERALISME
Volgens de auteur is de staat er in het neo-liberale model slechts voor de banken en multinationals, terwijl er geen geld meer vrijgemaakt wordt voor scholing, zorg en veiligheid. Die worden steeds meer als een verantwoordelijkheid van de burgers zelf gezien. Een ontwikkeling waarvan Verhaeghe zich nadrukkelijk distantieert. Hij lijkt echter minder moeite te hebben met het ‘klassieke liberalisme’, waarschijnlijk omdat dit volgens hem meer ruimte laat voor een andere moraal dan een strikt kapitalistische. De auteur lijkt dus vooral problemen te hebben met de verergerde vorm ervan, het neo-liberalisme.

Verhaeghe zet zich verder scherp af tegen conservatieven als Theodore Dalrymple, die mensen aan de onderkant van de samenleving voorhoudt dat ze het allemaal aan zichzelf te wijten hebben en dat ze vooral maar zelf meer hun best moeten doen. Ook wijst hij de gedachte af dat het vroeger allemaal beter was. Toch lijkt hij deze gedachte zelf ook aan te hangen wanneer hij meent dat het onder kapitalisme in pre-neo-liberale tijden een stuk beter vertoeven was, en dat de klassieke normen en waarden nu zijn verdwenen. Een overtuigd anti-kapitalist kan hij dan ook niet genoemd worden, ondanks de rake kritiek die het boek soms bevat.

Tenslotte is het jammer dat de subtitel van het boek (“flexibel, efficiënt en ... gestoord”) in het boek zo weinig aan bod komt. Verhaeghe weet weliswaar te melden dat er in zijn praktijk als psychotherapeut een sterke toename is van “burn-out” onder werknemers en dat ook depressies en sociale fobieën steeds vaker werk als oorzaak hebben, maar daarover wordt door hem niet verder uitgeweid. “De neoliberale waanzin. Flexibel, efficiënt en ... gestoord”, Paul Verhaeghe. Uitgeverij: Aspekt, € 9,50. ISBN: 9789070289270.

Jacob Visser

- Noten
1. “Werklozen, laat je niet bang maken!”, Piet van der Lende, 10 oktober 2012, www.doorbraak.eu.
 2. “Het alziend oog”, Gerrit de Wit en Harry Westerink, *Peueraar 44*, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
 3. “In de greep van de BV Hoger Onderwijs”, Frodo Tromp en Shirley de Vet, 29 april 2012, www.doorbraak.eu.

~Blogs+

Een selectie uit de pakweg 50 nieuwe artikelen, blogs, aankondigingen, verslagen en cartoons die op www.doorbraak.eu zijn verschenen sinds het vorige nummer van deze krant.

Tunesië tussen seculiere en sociale revolutie
(8 februari, Peter Storm)
Het protest tegen armoede, gecombineerd met de furieuze vrijheidsdrang die zich eerder manifesteerde, kunnen de huidige explosie een positieve draai geven. Tunesië is niet gebaat bij een seculiere ‘revolutie’ die de sociale ongelijkheid onverlet laat en enkel islamistische politieke krachten de schuld geeft voor narigheid.

Vluchthuis-vluchteling opgepakt en na protest weer vrijgelaten
(11 februari, Harry Westerink)
De IND-ers vroegen me een paar keer of onze groep nog zou gaan groeien en hoe lang wij zouden blijven. Men vreesde een relletje. Ik vertelde dat het in hun handen lag wat er zou gaan gebeuren. Als Ahmed vrij zou komen, dan zouden wij ook vertrekken.

Boze precaire huurders roepen woningbouwcorporatie op het matje
(21 februari, Harry Westerink)
Uiteraard moeten we erover gaan “zeuren” als huurders die braaf elke maand hun huur betalen, “om strategische redenen” op straat worden gedonderd. Sterker nog, bij “zeuren” moet het niet blijven. We moeten van onderop en via zelforganisatie ook eisen stellen, aanklagen, lastig doen, de verantwoordelijken geen rust gunnen.

Het lab der onmenselijkheid
(25 februari, Andrea Plöger)
Mensenrechtenvrije zones, die tot nu toe opgezet werden in landen als Libië en Marokko om migranten met migratiedoel Europa af te schrikken, worden nu ook opgebouwd in de EU zelf. Daarnaast is Griekenland het proefterrein van een fundamentalistische neo-liberale politiek, die als doel heeft om de militaire en economische concurrentiemogelijkheden van de Europese centrale machten te vernieuwen.

Plakactie tegen Nijmeegse uitzendbureaus
(25 februari, Eric Krebbers)
Arbeidsbureaus in samenwerking met werkgevers en overheid spelen een cruciale rol in het controleren en disciplineren van arbeiders. Via dat mechanisme heeft de uitzendbranche de taak om de stroom van arbeiders die op zoek zijn naar werk te registreren zodat ze te allen tijde klaar staan voor werk.

Directe actie als aanvulling op organizing?

► ► ► *Vervolg van voorpagina*

We zijn sindsdien een kleine zeventig keer, steeds met twee Doorbrakers, bij het centrum op bezoek geweest om dwangarbeiders te spreken over hun ervaringen en klachten. Over concrete misstanden (dwangarbeid is op zich natuurlijk dé misstand) publiceren we op onze website, en we vergeten nooit om ook even de lokale politici, beleidsmakers, journalisten en het management van het dwangarbeidcentrum per mail van onze nieuwste bevindingen op de hoogte te brengen. We hebben ter plekke ook actie gevoerd, niet direct heel scherp maar juist op een manier dat de dwangarbeiders mee konden en durfden te doen. Die acties hebben we, net als al onze activiteiten, scherp geëvalueerd en de conclusies daarvan gebruikt om ons strijdexperiment verder te verbeteren. We hebben dus druk opgebouwd en waar mogelijk het conflict gezocht, en dat heeft zeker enkele vruchten afgeworpen. Kortom, we hebben enige macht verworven.

ORGANISEREN

Tegelijk moeten we constateren dat we in Leiden nauwelijks mensen formeel hebben kunnen organiseren. Weliswaar heeft Doorbraak er lokaal enkele actieve leden bij gekregen, en de meeste mensen die we spraken sympathiseren met de strijd en willen graag op de hoogte gehouden worden, maar ze zien zichzelf niet direct als kartrekkers of organisatoren. Ze komen hooguit desgevraagd af en toe naar een actie of bijeenkomst. Doorbraak heeft nu in Leiden een netwerk van zo'n 120 sympathisanten, met zeer diverse achtergronden. Wanneer we een actie of bijeenkomst organiseren, zijn we meestal met pakweg 30 tot 40 mensen: Doorbraak-leden en een relatief kleine maar vaste kern van sympathisanten, aangevuld met steeds weer anderen uit ons netwerk.

Ook op de werkvloer van het dwangarbeidcentrum is het voorlopig nog niet gelukt om iets van een organisatie op te bouwen. Deels komt dat doordat de bij Doorbraak aangesloten werklozen niet hoeven te dwangarbeiden. Die worden bewust door de cliëntmanagers geweerd om onrust binnen te voorkomen, zo hebben medewerkers van het centrum ons bevestigd. Dat is voor de betrokken Doorbrakers persoonlijk heel fijn, maar activistisch gezien ook wel weer jammer. De laatste tijd leren we gelukkig wel af en toe dwangarbeiders kennen die mogelijk wel iets willen en kunnen op het gebied van het organiseren. Maar het blijft voor hen persoonlijk natuurlijk een risico, zeker als relatief onervaren organisatoren. De meeste andere dwangarbeiders leggen zich bij hun situatie neer. Ze durven niets te ondernemen, deels ook omdat ze het idee hebben dat anderen niets willen en dat ze met te weinig zijn. En het is ook moeilijk denkbaar om echt iets gezamenlijks op te bouwen in zo'n duiventil. Maar we zijn er vast van overtuigd dat er maar één of twee echt aan de slag hoeven te gaan, en dan doet een flink aantal anderen vast wel mee. De benodigde boosheid en frustratie is er, zoveel is zeker.

NOODZAAK?

Men kan zich natuurlijk afvragen of er een formele structuur in de stad en op de werkvloer nodig is, als we kennelijk toch ook succesjes kunnen behalen zonder zo'n structuur. Nu bestaat er slechts een lokale Doorbraak-afdeling die de lijnen uitzet, met een netwerk erom heen van mensen die daarin nauwelijks directe inspraak hebben, of vragen. Dat is natuurlijk een democratisch manco. Het is verder de vraag in hoeverre zo'n los verband blijvend druk uit kan oefenen, want dat is nodig, willen we grotere en diepgaandere veranderingen bewerkstelligen. Het zou kunnen zijn dat steeds meer mensen in het netwerk erin gaan groeien en zich na verloop van tijd actiever gaan opstellen. Maar daar zijn we niet helemaal gerust op.

Een hindernis kan zijn dat ons huidige beperkte strijdterrein van de dwangarbeid niet iedereen voldoende kan bekoren. Theoretisch gezien kan iedereen door dwangarbeid getroffen worden, maar dat houdt de meeste mensen natuurlijk niet dagelijks bezig. In principe betreft ons strijdexperiment weliswaar alle lokale bezuinigingen ten gevolge van de crisis, maar in de praktijk hebben we voor een periode een keuze moeten maken. We kunnen niet op alle terreinen tegelijk volledig actief zijn en daadwerkelijk invloed uitoefenen, zo is althans onze ervaring. Daartoe zijn we eenvoudigweg met te weinig mensen. Wanneer we een ander strijdterrein zouden kiezen, dan zou hetzelfde probleem waarschijnlijk opdoemen. We vragen ons af of er manieren zijn waarop we onszelf en anderen zouden kunnen organiseren, zonder onszelf te beperken tot één terrein en toch daadwerkelijk macht op te bouwen. Eén organisatievorm met macht waarin we onszelf niet beperken tot één uit ons leven geïsoleerde identiteit, maar deelnemen als de werkenden, werklozen, studenten, huurders, zorgverzekerden, reizigers, vluchtelingen en migranten die velen in meerdere of mindere mate zijn.

Experiment.

VOORBEELDEN

Naast het gebrek aan formele organisatie, kunnen we ook nog steeds moeilijk goede aanknopingspunten vinden voor de concrete strijd tegen dwangarbeid. Om mensen ervan te kunnen overtuigen dat het zin heeft om georganiseerd macht op te bouwen en uit te oefenen, is het nodig om voorbeelden te hebben van geslaagde collectieve acties en campagnes. We zijn daarom op zoek naar meer concrete aanknopingspunten om succesvol druk uit te oefenen op het dwangarbeidcentrum en de gemeente. We denken daarbij ook aan het collectief steunen van individuen die problemen hebben rond de dwangarbeid. Andere organisaties die ook van onderop bezig zijn met de concrete dagelijkse strijd hebben daar al meer ervaring mee opgedaan. We zijn ons daarom eens wat gaan verdiepen in de praktijken van de Anarchistische Groep Amsterdam (AGA) en de Bond Precaire Woonvormen (BPW), en in die van buitenlandse organisaties als Für eine Linke Strömung (FeLS) in Berlijn, Résistance au Travail Obligatoire (RTO) in Parijs en het Seattle Solidarity Network (Seasol) in de VS. Wat kunnen we van hen leren? Welke elementen van hun strijden kunnen we inpassen in ons lopende experiment?

Al deze organisaties zien op hun eigen manier kans om via directe actie individuen bij te staan om hun recht te halen. Hoe pakken ze dat aan? Hebben ze een formele structuur met leden, of vormen ze meer een netwerk? Gaan ze aan de slag met iedereen die zich met een probleem aandient, of vechten ze alleen voor en met actieve leden? Hoe besluiten ze welke kwesties ze oppakken en welke niet? Op basis waarvan? Gaat het altijd om 'defensieve' doelen, dat wil zeggen dat iemand zijn of haar bestaande recht haalt, of wordt er ook meer 'offensief' actie gevoerd? Raken de betrokken individuen nauwer aan de organisatie gebonden, of resteert ook na langere tijd toch alleen de kern van initiatiefnemers? Lukt het na verloop van tijd om iets van een lokale strijdcultuur op te bouwen, of blijft het bij een reeks losse actie-incidenten? En kan er zo een georganiseerde tegenmacht ontstaan die verder gaat dan het aanpakken van individuele problemen, en die de samenleving als geheel kan gaan veranderen?

FRANKRIJK

We beginnen ons onderzoeksrondje langs de strijdvelden bij **RTO**. Doorbraak organiseerde een jaar geleden twee bijeenkomsten met de werklozen-activisten van die Parijse club, en ook vertaalden we enkele van hun teksten. RTO bestaat uit een relatief kleine kern van radicaal-linkse activisten die met opzet geen grote en momenteel onhaalbare eisen formuleren maar welbewust aan de basis aan de slag gaan. Ze organiseren regelmatig openbare bijeenkomsten op straat waar iedereen welkom is die problemen heeft rond werkloosheid en precair werk. Met alle aanwezigen wordt ter plekke besproken en besloten welke 'zaak' - of beter: strijd - men die dag samen zal gaan oppakken. In de meeste gevallen komt dat neer op het collectief verhaal halen bij een uitkeringsinstantie of werkbedrijf via een korte bezetting. Daarbij wordt dan een gesprek geëist en duidelijk gemaakt dat men zonder oplossing niet zal vertrekken. Deze vorm van directe actie blijkt opvallend succesvol, en de overwinningen hebben bovendien vaak gevolgen voor veel mensen in diezelfde situatie.

RTO werkt niet met leden of een formele organisatie. Wel zijn er een aantal vaste regels. Zoals dat elke werkloze die zich aandient eerst een keer moet meevechten voor iemand anders, om solidariteit te tonen. Alle aanwezigen, inclusief de

initiatiefnemers, zitten in diepe financiële problemen, hebben vaak al van alles geprobeerd, en niemand heeft zin om voor het karretje te worden gespannen van een ander die niet bereid is om iets terug te doen. RTO is dus geen blik mobiele actievoerders dat opengetrokken kan worden en naar believen ingezet, maar een strijdgemeenschap van mensen die samen ervaringen opdoen, en politiek zelfvertrouwen opbouwen en uitstralen. Deze manier van strijden blijkt echter wel zeer vermoeiend. Na enkele jaren van intensief actievoeren heeft een aantal van de initiatiefnemers tijdelijk een stapje terug gedaan, en omdat niemand het stokje echt overnam voert RTO momenteel geen actie. Er is geen blijvende formele structuur, en daar zijn de activisten niet rouwig om, want voor hen heeft organisatie alleen zin als mensen samen actief willen zijn.

DUITSLAND

Dan naar Duitsland. In Berlijn zijn activisten van de organisatie **FeLS** ongeveer tegelijk met Doorbraak in Leiden begonnen met onderzoek en organiseren rond de situatie van werklozen in hun stad. Ze willen net als Doorbraak meer dan alleen protesteren tegen misstanden, en proberen een begin te maken met concrete strijd organiseren en serieus macht opbouwen. Ze voerden al veel gesprekken met werklozen, brachten de werkwijze van het plaatselijke jobcenter in kaart en voerden acties, soms wat radicaler dan Doorbraak nog organiseert in Leiden.

De activisten van FeLS zijn regelmatig aanwezig bij de ingang van het jobcenter en proberen contacten te leggen. "Niemand gaat alleen naar het jobcenter", is een van hun belangrijkste leuzen. Als werklozen met elkaar meegaan, dan kunnen ze moeilijker geïntimideerd worden door hun "klantmanagers" en staan ze dus sterker. Doorbraak heeft vorig jaar uitgebreid aandacht besteed aan hun eerste rapportage en onlangs nog vertaalden we een interview met een van de FeLS-activisten over de actie "Couching in plaats van coaching". Daarin gaf hij te kennen dat het formele organiseren niet goed liep, net als bij Doorbraak eigenlijk. "Er heerst teveel onmacht, passiviteit, berusting en individualisering. Daarom hebben we nu een nieuwe strategie en gaan we proberen ons in sociale netwerken te verenigen." Meer over deze keuze hopen we binnenkort te weten te komen, wanneer FeLS-activisten op verzoek van Doorbraak eind juni naar Nederland komen voor een of twee bijeenkomsten.

VS

Helemaal aan de Noord-Amerikaanse westkust, in Seattle, hebben activisten in 2007 **Seasol** opgericht, en twee jaar geleden brachten ze de zeer informatieve en leerzame brochure "Build your own solidarity network" uit over hun werkwijze en ervaringen. Net als RTO in Parijs pakken ze daar systematisch via collectieve directe actie concrete problemen op van individuen, maar steeds vaker ook van groepen. Ze formuleren een concrete heldere eis en gaan daarmee naar de veroorzaker van het probleem. Wanneer die niet inschikkelijk blijkt, dan starten ze een escalerende reeks acties tot de tegenstander het opgeeft. Seasol gaat alleen gevechten aan waarvan men bij voorbaat inschat dat ze te winnen zijn, en dat lukt in de meeste gevallen ook glansrijk. Op die manier houden ze de moed erin. In de meeste gevallen gaat het om 'defensieve' acties, in de zin dat mensen hun bestaande recht opeisen, maar soms is dat recht er niet en strijden de activisten voor wat ze zelf rechtvaardig achten, en dat kan behoorlijk voorbij de wet liggen.

Experiment.

In tegenstelling tot FeLS en ook Doorbraak gaat Seasol met opzet juist niet naar plekken toe waar de mensen met problemen zich mogelijk ophouden. Door zo een eerste drempel op te werpen - kom maar naar ons! - is de kans groter dat de mensen die op zoek zijn naar solidariteit een actieve instelling hebben en ook zelf mee zullen doen aan de strijd. Mensen worden geacht lid te worden en ook anderen te steunen. En wanneer de betrokkene niet meer komt opdagen, dan stopt de organisatie per direct met de strijd voor diens zaak. Seasol heeft een flexibele organisatievorm die meegroeit met wat de praktijk vraagt, met een wisselende kern van activisten die er veel tijd in steken, een flinke groep mensen die actief mee organiseren en een mailinglijst met honderden adressen van mensen die af en toe komen meedoen aan een actie.

Seasol wil zich zeer bewust niet specialiseren op één strijdterrein, zoals bijvoorbeeld de werkloosheid bij RTO, FeLS en Doorbraak. Men gaat uit van arbeidersklasse-solidariteit op alle gebieden: wonen, werken, verzekeringen, onderwijs, banken, enzovoorts. Maar in de praktijk gaat het vaak om loondiefstal door bazen en borgdiefstal door huisbazen, waarbij de betrokkenen aankloppen nadat de arbeids- of huurrelatie beëindigd is. Ze hebben dus alleen maar iets te winnen en hoeven na afloop van het gevecht niet terug te keren op de werkvloer of in het huurhuis. Zo'n exit-strijd brengt zodoende meestal geen veranderingen ter plekke teweeg voor de mensen die er noodgedwongen verder moeten. Daarom zegt Seasol in de brochure meer tijd te willen gaan steken in het steunen van arbeiders en huurders die niet van plan zijn te vertrekken. Maar dat is een stuk gevaarlijker voor de betrokkenen. Dat zal dus niet makkelijk zijn, zoals ook Doorbraak in Leiden merkt.

NEDERLAND

Terug naar Nederland. Hier is in 2010 de **BPW** opgericht die op het gebied van precair wonen individuele belangenbehartiging koppelt aan collectieve actie. Iedereen kan met de bond contact opnemen en juridisch advies of andere hulp krijgen. Of er actie gevoerd gaat worden, bijvoorbeeld bij de verhuurder op de stoep of op kantoor, hangt vooral van de persoon zelf af. De bond wil nadrukkelijk geen helpdesk zijn met oproepbare actievoerders, maar eist ook weer niet dat de betrokkene altijd zelf meedoet aan acties. Een enkeling ziet dat namelijk simpelweg niet zitten, maar in de meeste gevallen draagt de betrokkene de actie zelf. Zo wordt ook het isolement van de huurders onderling verbroken.

Anders dan bij Seasol gaat het bij de BPW overigens meestal niet om exit-situaties, maar bijvoorbeeld om huurders die noodgedwongen slechte contracten tekenden en daar pas later tegen in gevecht gaan. Ze willen dan niet hun huis uit, maar wel betere woonomstandigheden of de lagere huur waar ze recht op hebben. De meeste acties zijn in die zin 'defensief', maar omdat veel huurrechten zijn afgebroken valt er soms weinig te verdedigen. De bond wil daarom juist ook rechten opnieuw afdwingen. Sowieso moet de samenleving veranderen, vindt men, maar de prioriteit is nu de strijd tegen het precare wonen.

De bond heeft al een aantal successen behaald en is snel gegroeid naar ruim honderd leden. Het gaat feitelijk om een kerngroep van zo'n vijftien activisten met daaromheen een solidariteitsnetwerk van mensen die vrijwel allemaal precair wonen: krakers, anti-krakers, tijdelijke huurders en mensen die op een camping wonen. De kerngroep probeert hen steeds actief bij de acties te betrekken, ook om een gezamenlijke strijdcultuur te bevorderen.

AMSTERDAM

Tenslotte naar Amsterdam. Daar timmert **AGA** al twaalf jaar aan de weg. De groep heeft al heel wat directe actie gevoerd en regelmatig met succes. AGA heeft een blad en een website, en een kantoor waar elke zaterdagmiddag mensen langs kunnen komen die conflicten hebben op het werk of elders. Meestal hebben die alle andere wegen al bewandeld en komen ten einde raad bij AGA aankloppen. Vaak gaat het om arbeiders die nog loon van hun voormalige baas tegoed hebben. De eerste jaren betrof dat vooral horecapersoneel, later bijvoorbeeld ook Poolse arbeiders van uitzendbureaus als Groenflex en Otto en recentelijk nog een schoonmaakster van een Bastion Hotel. Wanneer de anarchisten kansen zien, dan komen ze samen met de arbeider in actie. Ze gaan op die baas af, eisen een gesprek, en voeren daarna indien nodig de druk verder op via picket- en allerlei andere, vaak creatieve acties. AGA mobiliseert breed en is nadrukkelijk aanwezig op internet.

"We zijn ervan overtuigd dat kleinschalige prikkelende activiteiten van onderop op de langere termijn veel effectiever kunnen zijn dan grote gematigde demonstraties die van bovenaf worden aangestuurd", vindt AGA. De groep mikt niet op groei, en de arbeiders met wie samen gevochten wordt, hoeven geen lid te zijn of te worden. Wel worden ze natuurlijk geacht mee te doen. "We zijn strijdmakkers, geen hulpverleners", schrijft AGA in de evaluatie van de Bastion-campagne. Aan die acties deed de schoonmaakster die om hulp was gekomen, zelf op een gegeven moment niet meer mee. Dat was voor AGA reden om ermee te stoppen. Temeer daar het nauwelijks gelukt was om met andere schoonmakers in het hotel in contact te komen, laat staan hen te organiseren. Dat is ook moeilijk van buitenaf, zeker bij dit type ad hoc acties.

CONCLUSIE

De strategie van het collectief via directe actie aanpakken van individuele problemen lijkt vaak succes te kunnen opleveren. Mits tevoren goed gekeken wordt naar de mogelijkheden om te winnen. Het blijkt echter wel bijzonder tijdrovend en vermoeiend, en als alleenstaande strategie op termijn nauwelijks vol te houden. Maar continuïteit is wel nodig om op de langere termijn daadwerkelijk enige blijvende macht op te kunnen bouwen. De strategie kan een lokale sfeer van verzet stimuleren, zoals in Seattle, maar dan lijken de ideologische veren wel enigszins afgeschud te moeten worden. En een oplossing voor het probleem hoe mensen ergens op een vaste plek te organiseren is het niet, want de meeste successen worden geboekt nadat mensen ergens weggaan. We zien directe actie daarom vooral als een aanvulling op het organiseren, om voorbeelden te genereren van succesvol collectief verzet. Maar dat werkt alleen als alle betrokkenen bij de acties ook daadwerkelijk actief zijn, liefst lid van de organisatie. Want een soort veredelde hulpverlening promoot slechts afwachtendheid en afhankelijkheid, zo leert de ervaring van onze kameraden in binnen- en buitenland.

Eric Krebbers
Harry Westerink

Noot

1. "Leids strijdexperiment tegen dwangarbeid werpt eerste vruchten af", Eric Krebbers, 8 oktober 2012, www.doorbraak.eu (met onderaan een reeks links die de voortgang in Leiden documenteert).

~Blogs+

Leidse WMO-adviesraad draagt steentje bij aan neo-liberaal offensief

(7 maart, Eric Krebbers)

Er is geld zat in Nederland. Alleen wordt het sinds het - ook door de adviesraad bewierookte - neo-liberale offensief steeds oneerlijker verdeeld. Alleen al het terugbrengen van de hoogte van de belastingen voor de rijken en de bedrijven naar de stand van 1980 zou alle staatstekorten ruimschoots dekken. "Te duur" is feitelijk een politieke keuze!

Actietweedaagse van vluchtelingen zet kabinet en parlement onder druk

(14 maart, Jacob Visser)

Oorspronkelijk was het de bedoeling om op het Plein te overnachten, maar burgemeester Jozias van Aartsen had dit verboden. Dat zou namelijk een veiligheidsrisico vormen vanwege de aanwezigheid van terrasstoelen die als wapen gebruikt konden worden. Er mocht wel op het plein voor Den Haag Centraal overnacht worden, maar dan zonder tenten en slaapzakken.

Lichaam van student in de verkoop

(14 maart, Shirley de Vet)

Studenten met een laag inkomen moeten zelf maar uitzoeken hoe zij hun studie bekostigen, desnoods door zichzelf aan te bieden aan oudere, rijke mannen. Zo gaat het blad bewust voorbij aan het echte probleem: de bezuinigingen die de onderkant van de samenleving keihard treffen.

Een reactie op de open brief van het No Border Network over de demonstratie van 23 maart

(20 maart, Harry Westerink en Mariët van Bommel)

De vluchtelingen voeren een dagelijkse overlevingsstrijd. Als vertrekpunt nemen ze meestal niet een standpunt in als "geen grenzen, geen staten". Maar door grenzen illegaal te doorkruisen laten ze - los van hun subjectieve opvattingen - objectief zien dat ze die grenzen niet erkennen.

*Praatjes maker=

Zorgslaven

“Vroeger, als een collega ziek werd op een zorgafdeling, werd er een vaste collega gebeld. Maar omdat de werkdruk nu zo hoog is, zijn de vaste collega’s helemaal uitgeput. Die krijgen ze niet meer. Nu worden wij ingezet, de onbekende gezichten op de afdeling.”

Er werden eerst veel uitzendkrachten ingezet, maar ook dat gebeurt steeds minder, omdat uitzendkrachten twee keer zo duur zijn. Dus hebben de werkgevers iets nieuws bedacht: een eigen uitzendbureau, een eigen flexpool, waarin zoveel mogelijk mensen worden gezet met een nulurencontract, de flexpoolers.

“Ik heb een contract voor acht uur in de week. Maar wat is nou acht uur. Ze verhogen het niet. Dus moet ik ook bijflexen. Er zijn veel mensen die in de pools zitten, daarom moet je er altijd op tijd bij zijn, anders ben je te laat, en heb je geen werk. De gaten worden zo gevuld.”

De flexpoolers, in Amsterdam voornamelijk Surinaamse en Antilliaanse vrouwen woonachtig in Zuidoost, zitten wekelijks weer met de spanning of ze wel kunnen komen aan hun totaal aantal uren, zodat ze voldoende geld binnenkrijgen en de vaste lasten betaald kunnen worden.

“Kijk”, zegt Gerda, turend naar een computerscherm, “ik zie nu dat er morgenochtend vier uur werk is, en morgenavond ook vier uur. Ik ga me voor beide inschrijven. Het is niet handig voor mij om in de tussentijd naar huis te komen, dan ben ik thuis en moet ik gelijk alweer weg. Dus ik probeer dan mijn tijd te doden. Ik ga wandelen als het lekker weer is, of ik ga in de kantine wachten. De gratis kranten lezen.”

Omdat flexpoolers vaak blij zijn als ze aan hun uren kunnen komen, willen ze die kans niet missen. Dat zorgt voor situaties dat ze zeventien dagen achter elkaar werken, non stop, of dat ze twee diensten achter elkaar werken, zeventien uur lang, of dat ze een week zonder inkomen zitten. De werkgevers zetten bewust veel mensen in de flexpool, zodat onderling concurrentie ontstaat. De werknemers gaan onderling uitvechten wie de uren zal krijgen, en je bent al blij als je werk hebt.

“Als je in deze tijden in de WW zit, heb je een probleem. Van alle kanten wordt alles gekort. Straks zit je in de bijstand en moet je hetzelfde werk komen doen als vrijwilliger.”

Deze vorm van flexibilisering is niet nodig in de zorg. Want de vraag naar werknemers is daar vrijwel constant. Dus er is geen enkele aanleiding om veel flexwerkers te hebben.

“Dit is pure slavernij. Wij moeten ook naar het Oosterpark gaan, naar dat slavernijmonument. En aan iedereen laten weten dat slavernij doorgaat.”

Cihan Ugural

nummer 20 > april 2013

Dwangarbeiders vertellen hun verhalen

Doorbraak strijdt al geruime tijd tegen dwangarbeid: het regime waarbij mensen met een bijstandsuitkering worden gedwongen om onbetaald en zonder rechten te werken. Weigeren ze, dan hangt hen een strafkorting boven het hoofd die op kan lopen tot wel honderd procent. Flink wat dwangarbeiders deelden hun ervaringen met ons. Een overzicht.

Condor¹ uit Eindhoven kreeg begin 2012 een sollicitatietraining via het UWV. Die training duurde vijf maanden, waarbij het ging om twee keer een halve dag per week. “Deze training was zeer amateuristisch en werd door inkomensmanagers van het UWV gegeven”, zegt hij. “Ik heb bijvoorbeeld niet eens gesprekstraining gehad, noch telefonisch, noch face to face, en ook geen rollenspel. Ze doen daar maar gewoon wat. Het geven van goede sollicitatietrainingen is een vak apart.” Het lukte Condor niet om een baan te vinden, waardoor hij in het dwangarbeidstraject terechtkwam, bij het Werkleerbedrijf Eindhoven, dat onder de vleugels van Ergon valt. “Er werd mij verteld dat het voor drie maanden was, en dat ik dan gewoon thuis verder mocht gaan solliciteren, maar dat bleek de eerste grote leugen. Je kan voor onbeperkte tijd in het dwangtraject vastgehouden worden!”

DOOSJES VULLEN

Ook Vivian Jansen uit Deventer² lukte het niet om een nieuwe baan te vinden nadat ze werkloos raakte door een reorganisatie in het bedrijf waarvoor zij werkte. Vivian kwam in een dwangarbeidstraject terecht. “Ik ben destijds onder een uitzendconstructie via uitzendbureau Dynamo, dat eigenlijk gewoon Sallcon Werktalent was, gedwongen 32 uur per week doosjes te vullen - als er al werk was - en dat begeleid werd met de nodige dwang en intimidatie op de werkzaal.” Na het vullen van die doosjes kwam Vivian in een fabriek terecht waar ze onder de vlag van Dynamo “met behoud van uitkering” 32 uur per week moest meedraaien in de productie. “Ik heb in al die maanden dat ik daar geweest ben eenmalig een keer vijftig euro erbij gekregen voor de getoonde inzet. Totdat twee zware operaties een eind maakten aan mijn carrière.” Daarna kwam Vivian bij Chainworks terecht. Dat wilde haar vrijwilligerswerk laten doen, maar dan wel bij een door hen uitgezochte organisatie. Een poging van Vivian om bij de Voedselbank aan de slag te gaan werd dan ook tegengewerkt. Uiteindelijk lukte het haar toch om vrijwilligerswerk te gaan doen dat ze zelf had uitgezocht. Het kon een opstap zijn naar een betaalde baan, en ze had het er erg naar haar zin. Soms werkte ze daar zelfs meer dan dertig uur per week. Maar ook daaraan kwam een einde, dit keer doordat ze in een nieuw traject werd geplaatst, een sollicitatietraject. Dat zou zodanig intensief zijn dat Vivian zich genoodzaakt zag om te stoppen met het vrijwilligerswerk. “Tijdens een gemeentelijke bijeenkomst werd weer benadrukt dat op het niet nakomen van je verplichtingen de eerste keer een sanctie staat van twintig procent inhouding van je uitkering en zo verder. Na een vraag hoe lang dit traject ging duren was het antwoord: zo lang tot je betaald werk hebt gevonden. Ik ben bang dat het project er weer uit gaat bestaan om je gratis werk te laten doen waar enkel de werkgever beter van wordt. Of weer geestdodend inpakwerk ter ere van Sallcon Werktalent.”

BEJEGENING

Ook Belle van Zon uit Vlissingen³ werd verplicht tot het doen van dwangarbeid nadat ze in 2008 een nieuwe klantmanager kreeg bij de Sociale Dienst. Op dat moment had zij haar leven ingericht met het doen van mantelzorg en vrijwilligerswerk en had ze al een aantal jaar geen sollicitatieplicht meer. Toen ze dat aan haar nieuwe klantmanager duidelijk maakte, leek hij haar niet te geloven. Hij leek slechts voor de vorm te luisteren naar wat ze te vertellen had. Daarom nam ze bij de volgende afspraak de beschikking mee waarin stond dat ze niet hoefde te solliciteren. De manager wierp daar slechts een vluchtige blik op, waarna hij het snel terzijde legde.

Na dat gesprek kreeg Belle een uitnodiging van de sociale werkplaats. “Er zal mij een arbeidscontract worden aangeboden met

een bedrijf genaamd Orionis BV. Ik moet me melden op woensdag 9 april om 9:00 uur bij de receptie en vragen naar mevrouw Jacqueline. Tijdens dat gesprek wordt zij geassisteerd door een vrouw die later een klantmanager voor Orionis blijkt te zijn. Ze komen beiden nogal intimiderend op mij over.” Belle ziet echter wel een lichtpuntje, zo vertelt ze: “Om te wennen aan de situatie mag ik veertien dagen lang twintig uur per week komen werken.” Na deze veertien dagen werd het aantal uren echter opgeschroefd naar 32 uur. “En daar valt niet over te praten. Waar ik me nog veel bozer over maak, is dat men het doet voorkomen of ik het opschroeven van de uren zelf heb aangevraagd.... Is er een goed woord voor zo’n bejegening?”

Ook Deva Daniël⁴ kan meepraten over het gebrek aan communicatie van jobcoaches. Het lukte hem echter om aan het doen van dwangarbeid te ontkomen. Hij verhuisde anderhalf jaar geleden naar Hoogeveen, en was op dat moment langdurig werkloos. Hij had al zeven jaar de status arbeidsongeschikt. Na deze verhuizing wilde hij toch graag onderzoeken wat zijn mogelijkheden waren om weer betaald aan de slag te gaan. Daarom kreeg Deva een jobcoach toegewezen, met wie hij het ook goed kon vinden. Zij zorgde ervoor dat hij in de Jobcarrousel terechtkwam, een traject dat eigenlijk was bedoeld voor Wajongers. Dat bleek echter niets voor hem te zijn. Hij had naast zijn gymnasiumdiploma geen andere diploma’s en hij had weinig werkervaring, waardoor ze bij de Jobcarrousel ook niets met hem konden beginnen.

MEDISCHE KEURING

Daarna kreeg Deva een andere jobcoach toegewezen. Het contract van zijn oude coach werd niet verlengd. Met de nieuwe kon Deva het een stuk minder goed vinden. Zij wilde hem aanvankelijk dwingen tot het doen van vrijwilligerswerk, maar dat ging uiteindelijk toch niet door. Daarmee was Deva nog niet van haar verlost: ze belde plotseling op met de mededeling dat ze Deva had opgegeven voor een ander traject. “Ik werd woedend”, zo vertelt hij. “Omdat ze mij zonder mij te raadplegen had opgegeven voor een traject. En dat terwijl ik in het eerste gesprek met haar geprobeerd had mijn grenzen aan te geven. Ik had haar erop gewezen dat ik jarenlang de status arbeidsongeschikt had gehad en heb zelfs gezegd: ‘ik ben geen slaaf.’” Omdat hij vond dat de jobcoach hem slecht had behandeld, diende hij een klacht tegen haar in bij de directrice van Alescon. Ze nodigde hem uit voor een gesprek waarna hij een nieuwe coach kreeg toegewezen. Ook kreeg hij het advies om een medische keuring te ondergaan, een conclusie die hij zelf ook al had getrokken. Deva wilde zich koste wat kost laten afkeuren om zo aan dwangarbeid te ontkomen. Daarom nam hij een aantal vreemde attributen mee naar de keuring, zoals een knuffelbeer en een pornoblaadje. Deva: “Ik nam me voor om, als het echt nodig was, over de keuringsarts heen te pissen. Maar de attributen had ik niet nodig en het pissen ook niet. Ik trof een arts die uitstekend begreep dat ik met mijn persoonlijkheidsstructuur niet binnen de maatschappij pas en vaak autoriteitsconflicten heb.” Hij werd voor onbepaalde tijd afgekeurd, ook voor het doen van vrijwilligerswerk. Zo ontsnapte hij aan dwangarbeid. “Ik zou mensen op willen roepen om hun gevoel van eigenwaarde te bewaren en naar hun gevoel te luisteren. Er is altijd een uitweg: een medisch traject, als je ziek bent, mogen ambtenaren je echt nergens toe dwingen”, aldus Deva.

STRAFKORTING

Dat proberen ze echter wel. Vivian heeft een chronische ziekte, lichte hartproblemen, en haar arts heeft haar nadrukkelijk verboden om nog in ploegendiensten te werken. Dat was bij Sallcon Werktalent bekend, maar ondanks dat probeerden ze haar toch over

doorbraak.eu

te halen om dan maar in twee ploegen te werken. Dat weigerde ze. Ook Condor ziet dat er geen rekening wordt gehouden met bijvoorbeeld ziekten of allergieën. “Waar je verplicht moet werken wordt vastgesteld aan de hand van je postcode,” weet hij. “Met bijvoorbeeld lichamelijke beperkingen wordt geen rekening gehouden. Iemand met zware hooikoorts kan dus in de groenvoorziening te werk worden gesteld.”

Wanneer een dwangarbeider ziek is, hangt er meteen een strafkorting boven zijn of haar hoofd. Parvaneh, een dwangarbeidster in Den Haag,⁵ vertelt: “Als ik me ziek meld, dan vragen ze altijd: wat heb je dan? Soms komen ze thuis controleren. Bij een collega kwam er zelfs een dokter bij haar thuis controleren of haar kind wel echt ziek was.” Ook op de dwangarbeidvloer is er sprake van veel controle en intimidatie. Zo kregen Condor en zijn collega’s de hele dag dreigementen te horen over het verliezen van hun uitkering. “Die dreigementen staan ook op de grote informatieschermen: je zal het maar per ongeluk vergeten!”

Parvaneh migreerde van Iran naar Nederland. Ze heeft een bijstandsuitkering en volgt Nederlandse les. Ze hoeft minder te dwangarbeiden zodat ze naar haar les kan. Of Parvaneh ook daadwerkelijk naar school gaat, wordt ook nog gecontroleerd. “Een keer had de school per ongeluk de verkeerde naam doorgegeven. Gelukkig kon ik dat nog herstellen, anders had ik gelijk een korting op mijn uitkering gehad.” Behalve tijdens deze lessen komt het er niet zo van om Nederlands te oefenen. Ze legt uit: “Ik kan mijn Nederlands niet echt oefenen op de werkplek van de Haeghe Groep. De Nederlanders zitten altijd alleen met elkaar te praten. De mensen uit andere landen kan ik niet zo goed verstaan, omdat ze met een heel ander accent Nederlands praten. In mijn eigen taal mag ik niet praten. Als ik dat wel doe, dan wordt er soms over geklikt door de Nederlanders. Dan komt de baas vragen of ik in het Nederlands wil praten. Maar dat is voor mij nog heel moeilijk en dus praat ik soms de hele dag niet.”

SEKSUELE INTIMIDATIE

Naast het controleren van zieke dwangarbeiders of hun zieke kinderen, en naast het verplicht te werk stellen van mensen met bijvoorbeeld een chronische ziekte, een lichamelijke beperking of een allergie, krijgen dwangarbeiders ook met andere problemen te maken. Zo ook Vivian die van Chainworks verplicht vrijwilligerswerk moest doen. Hoewel ze uiteindelijk bij een bedrijf kwam te werken waar ze het erg naar haar zin had, werd ze allesbehalve goed behandeld bij Chainworks. Een nogal paternalistische consulent dwarsboomde niet alleen haar poging om vrijwilligerswerk te doen bij de Voedselbank, maar viel haar ook lastig met seksueel getinte opmerkingen. “De consulent zei bijvoorbeeld dat hij niet snapte dat ik geen werk had. Ik kon volgens hem toch met een laag decolleté gaan solliciteren. En zo nog meer seksueel getinte opmerkingen. Hij stuurde ook om negen uur ‘s avonds een sms-je dat ik de afspraak niet moest vergeten.” Ook een andere vrouw uit de groep had te maken met seksuele intimidatie, zo vertelt Vivian. “Bij navraag bij een meisje in dezelfde groep bleek dat hij haar ook een sms had gestuurd vooraf aan een niet te vergeten afspraak. Dat was in het weekeinde om elf uur ‘s avonds. Ze kon er niet precies de vinger op leggen, maar ze zei dat ze hem absoluut niet meer in haar huis wilde. Het is namelijk de gewoonte van dat bureau dat die consulent een huisbezoek komt afleggen bij de intake.”

LIJMPISTOLEN

Belle, van wie de werkweek van 20 uur naar 32 uur werd opgeschroefd, kwam eerst bij een Test & Trainings-centrum terecht. Daar krijgen dwangarbeiders uitleg over wat wel “done” en “not done” is in de sociale werkplaats. Na die uitleg moeten ze aan het werk: doosjes met lijmpistolen en lijmstaven dichtplakken, stekkers in elkaar zetten en displays van groen geverfd karton in elkaar zetten en vullen met zakjes drop. Na een

maand in dit trainingscentrum te hebben gewerkt, kwam Belle terecht op de verpakkingsafdeling. “We zitten er aan de lopende band Cup-a-soup-zakjes te sorteren en in doosjes te doen. De lijmpistolen komen er ook weer bij kijken. We doen zakjes snoep op volgorde in dozen. We pakken kleine doosjes hondensnacks in grotere dozen.” Na een aantal maanden op de verpakkingsafdeling wilde Vivian iets anders doen. Ze werd meewerkend voorvrouw op een inpakafdeling waar minidoosjes hagelslag werden verpakt. Omdat dit toch niets voor Belle bleek te zijn, ging ze weer naar een andere plek, dit keer de techniekafdeling. Daar moest ze onder andere pistolen aan slangen van brandstofpompen monteren, die vervolgens oprollen en in dozen doen. Ook moest ze spijkers afwegen en in doosjes doen, en werkhandschoenen aan elkaar tacken met een tack-apparaat.

Ook Parvaneh doet saai werk: “Ik moet de hele dag snoep inpakken. Ik plak een sticker op de verpakking en dan moet het in de doos. Het zijn heel veel verschillende soorten snoep. Op de sticker kan ik zien voor welk bedrijf het bedoeld is. Bijvoorbeeld voor De Tuinen, Aldi, Albert Heijn, Lidl en Etos. Soms loop ik door een van deze winkels en dan zie ik een product dat ik zelf de hele dag heb staan inpakken. Geen haar op mijn hoofd die eraan denkt het te kopen. Het komt echt mijn neus uit.”

Condor is eveneens bekend met dit soort werk. Zo moest hij onder meer promotiekartonnen voor parfum vouwen en lijmen. “Dat lijmen gaat met zogenaamde lijmpistolen. Harde massieve lijmstaven worden in het lijmpistool geschoven en daar extreem verhit, waarna er gloeiend hete lijm uit die pistolen komt lopen.” Dat er in het dwangarbeidcentrum niet voldoende voorzorgsmaatregelen worden genomen om ongevallen tegen te gaan, blijkt wel wanneer een man lijm op zijn hand krijgt. “Het brandde er diep in. Hij schreeuwde van de pijn! Ik liet mijn werk vallen en bracht hem snel naar een koude kraan. Daar zag ik pas echt wat die troep kan aanrichten. De lijm was letterlijk met zijn huid versmolten.” Gaas met speciale brandzalf, materialen die toch aanwezig moeten zijn wanneer dit soort werkzaamheden worden verricht, ontbraken. De man werd daarom naar huis gestuurd zonder dat hij aan zijn verwondingen was behandeld.⁶

RECHTSSAAK

Met alle dwang, intimidatie en strafkortingen die de dwangarbeiders te wachten staat wanneer ze geen dwangarbeid willen doen, is het moeilijk om ertegen te strijden. Dat erkent ook Vivian. “Als ik niet afhankelijk was geweest van deze uitkering - gezien mijn leeftijd heb ik weinig toekomstperspectief - was ik zonder me een keer te bedenken de barricaden opgegaan. Niet alleen voor mezelf, maar ook voor al die andere mensen die gedwongen worden tot dwangarbeid.” Vivian laat echter wel merken dat ze het niet eens is met de gang van zaken, bijvoorbeeld door in sollicitatiebrieven de ware reden van haar sollicitatie te schrijven. “Ze kunnen me niet verbieden om mijn stem te laten horen, en als ze denken dat ze mij met bedreigingen wel klein krijgen, dan hebben ze het toch wel mis.”

De strijd tegen dwangarbeid vindt vooral op individueel niveau plaats, en dat kan veel losmaken. Daarvan getuigt het verhaal van Joris van de Hulle.⁷ Joris komt uit Vlissingen. Hij moest tijdelijk stoppen met zijn werk omdat het tijdens de vorst niet gedaan kan worden. In die periode ontving hij een bijstandsuitkering. Orionis wilde hem dwangarbeid laten doen, en hield hem een contract onder de neus voor een “werkstage” van 32 uur per week. Hij weigerde dat contract echter te tekenen omdat hij geen dwangarbeid wilde verrichten, maar ook omdat het contract van hem een geheimhoudingsplicht oplegt over alles wat hij te zien zou krijgen bij Orionis. Na zijn weigering werd hij met vijftig procent gekort op zijn bijstandsuitkering. Daarna werd hem weer het contract voorgelegd en wederom weigerde hij te tekenen. Daarop kreeg hij twee maanden lang een strafkorting

van honderd procent. Joris pikte dat niet, en stapte naar de rechter. Hij beriep zich op de Memorie van Toelichting bij de WWB en op de veranderingen in de wet sinds 2012. Daardoor kan de tegenprestatie weliswaar sterker verplicht worden, maar niet zo sterk dat je een jaar lang 32 uur per week werkzaamheden moet doen als tegenprestatie voor je uitkering. Op de site van het ministerie van Sociale Zaken staat dat de tegenprestatie “een paar uur per dag of per week” en gedurende “een paar maanden” mag plaatsvinden. Dat is dus niet 32 uur per week gedurende een heel jaar, vond ook de rechtbank. De gemeente motiveerde de “maatregelen” tegen Van de Hulle met artikel 9, lid 1 c: “het niet voldoen aan de tegenprestatie”. De rechter maakte daar gehakt van. “De rechtbank is van oordeel dat door het aanbieden van een 32 uur-contract met de looptijd van een jaar de grens van de tegenprestatie wordt overschreden”, aldus het vonnis. Orionis had dus ten onrechte de uitkering van Joris gekort.

BRIEFCAMPAGNE

Ook Jonathan van der Leur, eveneens afkomstig uit Vlissingen, moet gedwongen gratis werken bij Orionis. Hij werkt op de afdeling Cradle to cradle waar afgedankte gebruiksgoederen worden gedemonteerd. Hij ziet dwangarbeid als slavernij, en probeert daarom het toeleveringsbedrijf van de goederen over te halen om hun samenwerkingsverband met Orionis stop te zetten. Hij doet dat via een briefcampagne.⁸ Er zijn her en der in het land nog meer initiatieven om dwangarbeid te stoppen. Zo is er een petitie gestart⁹ en is er het weblog Dwangarbeidersverzet van Condor en andere Eindhovense dwangarbeiders.¹⁰ Het logo voor die site is ontworpen samen met Arvy, een cartoonist die eerder ook al een satirische brochure maakte over dwangarbeid in Helmond en die op zijn website satirische dwangarbeidcartoons publiceert.¹¹

Het vertellen van dwangarbeidervaringen op de Doorbraak-site draagt ook bij aan het protest. Op die manier laten dwangarbeiders hun stem horen. Hun strijd wordt gesteund en gestimuleerd door alle reacties op hun verhalen, reacties van andere dwangarbeiders en mensen die solidair met hen zijn. De reacties laten zien dat er onderling een grote betrokkenheid is. Elke dwangarbeider kan rekenen op steun van anderen. Ze denken met elkaar mee en helpen elkaar daar waar ze kunnen. Zo inspireren ze elkaar en ons om niet te buigen voor de intimidaties, de strenge controles en de dreigementen, maar om hun stem te laten horen.

Shirley de Vet

Noten

1. “Dwangarbeid in Eindhoven”, Condor, 18 oktober 2012, www.doorbraak.eu.
2. “Dwangarbeid, sollicitatietrajecten en verzet in Deventer”, Jeroen Breekveldt, 6 februari 2013, www.doorbraak.eu.
3. “Dwangarbeid in Vlissingen: vierenhalf jaar ritme op doen”, Belle van Zon, 21 januari 2013, www.doorbraak.eu.
4. “Ternauwernood ontsnapt aan dwangarbeid in Hoogeveen”, Shirley de Vet, 20 februari 2013, www.doorbraak.eu.
5. “Dwangarbeid verpakt als ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’”, Mariët van Bommel, 6 mei 2012, www.doorbraak.eu.
6. “Dwangarbeid in Eindhoven (week 2 en 3)”, Condor, 29 oktober 2012, www.doorbraak.eu.
7. “Dwangarbeider in Vlissingen boekt kleine overwinning op Orionis”, Jeroen Breekveldt, 14 maart 2013, www.doorbraak.eu.
8. “Vlissingen: dwangarbeider begint briefcampagne tegen leverancier”, Eric Krebbers, 1 maart 2013, www.doorbraak.eu.
9. “Maak van vrijwilligerswerk geen verkapt vorm van slavernij”, www.petities.nl.
10. “Eindhoven: dwangarbeiders in verzet”, Condor, 20 februari 2013, www.doorbraak.eu.
11. “Dwangarbeid in Helmond: gemeente te kakken gezet met nepbrochure”, Harry Westerink, 4 december 2012, www.doorbraak.eu.

:Wat schrijft rechts?-

In de publicaties van Hitler-wannabees, rechts-populistisch gespuis en christenzeloten komt hun ware aard naar boven. Haat tegen Joden, niet-westerse migranten en afvalligen voert de boventoon. Daarbij geven de publicaties een aardig kijkje in het verknippte leven van deze snuiters: krankjorume ideeën zijn aan de orde van de dag.

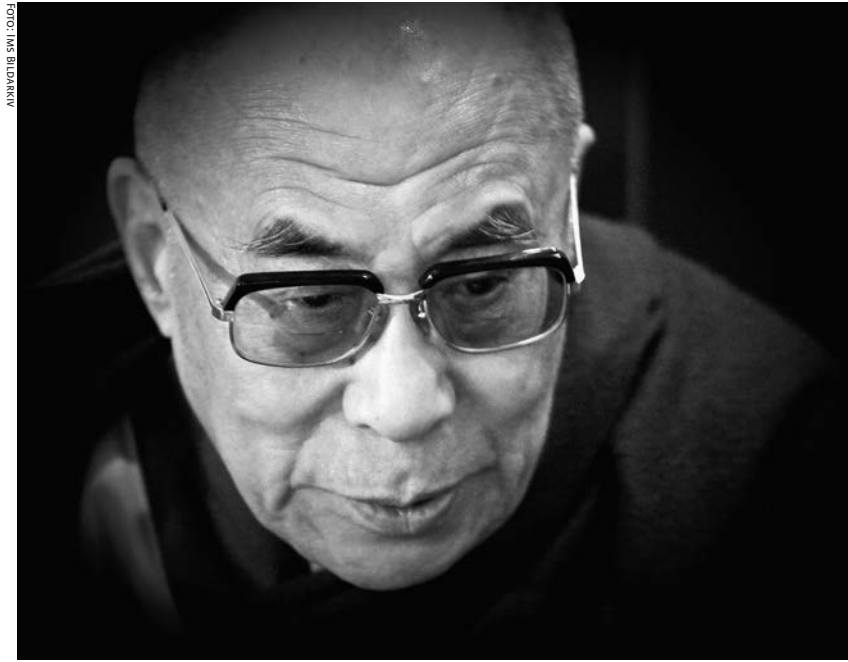

FOTO: IAN BUDAKOV

Op de website van **Voorpost** staat een verslag van een demonstratie in Brussel tegen de Chinese bezetting van Tibet. Daaraan deden duizenden mensen mee, inclusief zo'n vijftien bruinhemden van Voorpost. Net als veel Tibetanen zelf eist ook Voorpost dat de Dalai Lama terugkeert als “het wettige staatshoofd” en ijvert men voor “zelfbeschikkingsrecht voor het Tibetaanse volk”. Voorpost droeg op de demonstratie een spandoek met zich mee met de tekst “Vlaanderen en Nederland solidair met Tibet”. De vrijage van Voorpost met de Dalai Lama en het Tibetaanse ‘volk’ is minder

Ook Voorpost steunt de Tibetaanse ‘god-koning’.

bizar dan het op het eerste gezicht lijkt. Want die vriendelijk ogende en serene Dalai Lama heeft immers ook wat esoterisch-dictatoriale trekjes én een lading rechtse vriendjes. Daarbij is Voorpost altijd al laaiend enthousiast over bewegingen die net als zichzelf ijveren voor volksnationalistische staten, zolang die ‘volkeren’ natuurlijk maar in eigen land blijven. De solidariteit van Voorpost met Tibet komt ook voort uit hun afkeer van China dat in hun ogen een communistische staat is. Maar wie tegenwoordig nog met droge ogen durft te beweren dat de dictatuur aldaar iets met communisme van doen heeft, moet z'n traanbuizen eens na laten kijken. Dat laat onverlet dat het de Tibetaanse solidariteitsbeweging zou sieren om bij een volgende gelegenheid de lieden van Voorpost uit hun demonstratie te bonjournen, want met zulke ‘vrienden’ heb je geen vijanden meer nodig.

Op de site van de **PVV** is men weer eens “woest” over de intrek van een Turks Islamitische Culturele Stichting in een voormalige school in de Haagse wijk Transvaal. Volgens de PVV - overdrijvingsmodus aan - zijn de bewoners van die wijk daardoor “hun leven niet meer zeker” en wordt er zo een “klein Turks kalifaat” opgericht - overdrijvingsmodus uit. Bijzonder grappig in deze is overigens dat de PVV eigenlijk tekeer gaat tegen de eigen bloedbroeders, maar dan van Turkse origine. De stichting is namelijk lid van de Turkse Federatie Nederland (TFN), oftewel, het gaat hier om extreem-nationalistische Grijske Wolven. Maar een Turk blijft een Turk in de ogen van de PVV, ook al zijn die Turken net als de PVV extreem-rechts. In die zin is de PVV wel weer consequent in hun haat tegen migranten. Dat moet ik ze nageven.

Over broedermoord gesproken, bij **Forza!** kunnen ze er ook wat van. Deze splinterpartij werd in 2004 opgericht door Paul Meijer, nadat hij met ruzie uit de LPF vertrok. En ruziemaken konden ze bij de LPF. Het is net alsof Pim Fortuyn vlak voor zijn dood dertig stukken vlees uit zijn lichaam heeft laten snijden, ze op kweek heeft gezet, er oogjes en ledematen aan heeft laten naaien en dat er daarna iets mis is gegaan in de koeling. Al zijn volgelingen en vertrouwelingen, inclusief alle PVV-politici, het zijn net mislukte genetische experimenten uit een of ander Russisch laboratorium. Maar goed, terug naar het onderwerp. Forza! bezet enkel in de gemeente Haarlemmermeer drie raadszetels. Enkele maanden geleden sloot het Noord-Hollandse Statenlid Monica Nunes zich bij hen aan. Zij stapte kort daarvoor samen met Hero Brinkman met ruzie uit de PVV, kreeg daarna ook bonje met hem, kwam publiekelijk onder vuur te liggen wegens haar postings op een nazistisch webforum en sloot zich toen maar aan bij Forza! Je moet toch wat in je leven. Volgens de website van Forza! bestaat er een stedenband tussen Haarlemmermeer en een of ander gat in Hongarije. Forza! eist nu dat die stedenband verbroken wordt, omdat “in Hongarije onder invloed van de populaire, deels extremistische, politieke partijen Jobbik en Fidesz de mensenrechten steeds meer geschonden worden”. Volgens Forza! “steekt het antisemitisme in het land sterk de kop op, worden zeer schokkende uitspraken gedaan over Roma’s en er wordt steeds meer geweld tegen hen gebruikt”. Daarnaast worden volgens Forza! homoseksuelen niet erkend en daklozen en arme mensen “als onvolwaardig” beschouwd. De Hongaarse zusterstad zou geleid worden door een Fidesz-burgemeester die de “kwelijke ontwikkelingen” gedooft. Forza! wil daarom de stedenband verbreken. En dat mag best opvallend genoemd worden daar Fidesz en het fortuynisme door de bank genomen twee handen op één buik zouden kunnen zijn. Hulde aan Forza! Voor één keer dan, hè.

Onder het motto “Over de doden niets dan slechts” gaat de VVD-er Arend Jan Boekstijn in **Elsevier** tekeer tegen de onlangs overleden president Hugo Chávez. Volgens onze rechtse houwdegen was Chávez “geen lieverdje”, “regeerde de man als een dictator, schond hij voortdurend mensenrechten en steunde hij dubieuze buitenlandse regimes”. Wat dat laatste betreft heeft Boekstijn zeker een punt: elke

sociaal-democraat die nauwe banden onderhoudt met een godsdienstwaaninnige en antisemit als de Iraanse president Ahmadinejad is geen knip voor de neus waard, zoals Geert Wilders altijd mooi weet te zeggen. Maar dictator? Chávez is via verkiezingen aan de macht gekomen, en is daarna doodleuk verkiezingen blijven winnen, keer op keer en ondanks dat de rechtse oppositie beschikte over zakken geld, eigen media en steun van bedrijfsleven en westerse regeringen. Boekstijn betreurt verder dat onder Chávez “de rijken het land ontvlucht zijn”. En daarop past maar één antwoord: bye, bye, zwaai, zwaai en opgerot. Volgens Boekstijn heeft Chávez met de olieopbrengsten “politieke steun” van de armen gekocht, net alsof dat een halmsmisdaad is. De VVD-er geeft toe dat daardoor “het leven van de armen wel verbeterde”, maar een geprivatiseerde olie-industrie zou in de ogen van Boekstijn veel meer voor de armen betekend kunnen hebben. Dat hebben die armen inderdaad gemerkt voordat Chávez aan de macht kwam en de oliedollars regelrecht in de zakken van de kapitalisten verdwenen. Maar wat zeur ik nou. Natuurlijk is er het nodige op Chávez aan te merken. Hij kende wat autoritaire trekken en bleek niet in staat om een daadwerkelijk socialistisch bestel op te bouwen: veel rijken beschikten immers nog steeds over grote voorrechten. Maar hé, ook al was Chávez op sommige vlakken een autoritaire rotzak, hij was wél onze rotzak.

In **Wij Europa** van de **Nederlandse Volks Unie** (NVU) beklaagt Partei-Obersturmbannführer Constant Kusters zich over het nazistische webforum Stormfront. Volgens hem zijn daar veel “informanten en infiltranten van links en AIVD te vinden, om allerlei discussies negatief te beïnvloeden”. Ook zouden die “linkse infiltranten” informatie van het forum doorsturen naar anti-discriminatiebureaus, waarop dan weer aangiften tegen nazi’s gedaan zouden worden. Kusters roept zijn Partei-kameraden op “om dit soort discussiefora te mijden” en “gewoon gezellig op ons eigen NVU-forum te discussiëren”. Op dat besloten forum “hoeven wij ook niet bevreesd te zijn dat iedereen over onze schouders meeleest of allerlei idioten alleen maar bezig zijn om een discussiedraad te vervuilen”. Bijkomend voordeel voor de rest van de wereld is natuurlijk dat het open web zo niet meer bevuild wordt met de bruine drek die menig NVU-er weet te produceren, dus deze zelf-isolatie juich ik van harte toe. Toch kruipt Kusters’ arische bloed waar het niet gaan kan, want hij, of in ieder geval iemand van zijn partij, post nog steeds allerlei dienstmededelingen op Stormfront. Maar goed. Verder blijken er weer nieuwe bestuursleden aangesteld te zijn van de jongerenorganisatie van de NVU, de Germaanse Jeugd Nederland. Dit keer nemen Rick Pakvis en Wesley Hols het stokje over, alhoewel beiden ook niet meer de jongsten zijn. Dat is overigens al de zoveelste bestuurswisseling bij de GJN in de afgelopen jaren. Ze wisselen vaker van bestuur dan ik van onderbroek, en dat is veelzeggend, ook over mezelf klaarblijkelijk.

In de nieuwsbrief van **Taalverdediging** is men not amused over prins Constantijn. Die zoon van Beatrix opende het academische jaar van de Rotterdamse universiteit en deed dat met een “volledig Engelstalige toespraak”. “Zou een beetje eerbied voor zijn moeders onderdanen en hun taal niet op zijn plaats zijn?”, vragen de taalstrijders zich retorisch af. Nu was Constantijn in de ogen van Taalverdediging toch al een halve landverrader, daar hij in Brussel woont en zijn kinderen naar een Franstalige school stuurt. Eenieder die Taalverdediging op de kast weet te jagen, het dondert me niet om wat, verdient mijn respect, zelfs als die lid is van de klik van het Huis van Oranje Nassau. Nu weer even serieus, voor zover daar bij Taalverdediging sprake van kan zijn. Het clubje bericht ook over het Duitse pretpark Kernwasser Wunderland. Dat pretpark in de gemeente Kalkar zit in een kweekreactor die mede door militante protesten nooit in gebruik is genomen. Wat er nu prettig is aan een pretpark in een kerncentrale ontgaat me, maar daar gaat het hier even niet om. Taalverdediging is blij dat alle opschriften in het park ook in het Nederlands zijn aangebracht. Verder zouden sommige evenementen enkel in de Nederlandse taal geschieden. Dat is allemaal mooi en prachtig, maar toch vraag ik me oprecht af wat de Duitse evenknie van Taalverdediging, waarschijnlijk Spracheverteidigung of zoiets geheten, hier nu van vindt. Die zullen van woede wel oververhit raken, met het risico van een meltdown.

Gerrit de Wit

Doorbraak-columniste op zoek naar vrijheid

In maart verscheen “Een ster in de spiegel” van Doorbraak-columniste Lili Irani. Het boek gaat over haar leven in Iran, haar komst naar Nederland en haar leven hier. Onderwerpen als moslimfundamentalisme, vrouwenonderdrukking en het migratiebeheersingsbeleid komen aan bod, maar ook thema’s als liefde en familie zijn in het boek vertegenwoordigd.

Irani groeide op in Iran, waar ze woonde met haar ouders, zussen en broer. De islam nam een belangrijke positie in binnen het gezinsleven, zeker voor haar moeder die een strenge moslima is. Na de Iraanse revolutie van 1979 werd haar moeder steeds radicaler. Ze nam koranlessen bij docenten die vonden dat de islam veel meer was dan een privé-godsdienst. Ze vonden dat het een politieke religie was die leidend hoort te zijn bij alle aspecten van het leven. Haar moeder nam die ideeën steeds meer over en probeerde ze ook op te dringen aan Lili en haar zussen. Irani: “Mijn moeder probeerde alles dat ze tijdens de godsdienstlessen had gehoord door te vertellen aan mijn zussen en aan mij. Ze schreef alles op in haar grote schrift en na elke les begon ze dat ons eerst allemaal voor te lezen en daarna uit te leggen. Soms hoorden we zulke eigenaardige dingen dat onze ogen zo groot als schoteltjes werden. Als wij ergens op wilden reageren, dan werd mijn moeder boos en verweet ze ons dat we domme ganzen waren die niets wisten over de islam en de politiek. Ze vond dat het haar taak was om onze gedachten, die op een dwaalspoor zouden zijn gebracht, terug te brengen naar de enige echte islam.”

GEHEIME POLITIEDIENST

Niet alleen in het gezin Irani, maar overall in de Iraanse samenleving speelt moslimfundamentalisme een belangrijke rol. Vooral vrouwen worden daar de dupe van. Ze worden onderdrukt door de patriarchale religieuze regels. Ze mogen alleen over straat wanneer ze zich kleden en gedragen volgens bepaalde voorschriften. Daarnaast hebben ze vaak een onderdanige rol binnen hun huwelijk. Ze moeten zorgen dat het eten op tafel staat wanneer hun man thuiskomt van zijn werk. Het eten moet ook smakelijk genoeg zijn, omdat anders de kans bestaat dat de echtgenoot het bord met eten door de kamer of zelfs door de tuin gooit, iets dat de opa van Irani vaak deed met de maaltijden die haar oma voor hem klaarmaakte. Naast het bereiden van de smakelijkste maaltijden moet de vrouw binnenshuis ook zo verleidelijk mogelijk zijn voor haar man. Alleen binnenshuis, want zodra ze de straat betreedt, moet ze zich kleden volgens de normen van de fundamentalistische onderdrukkers, om zo mannen te beschermen tegen hun eigen fantasieën.

De manier waarop vrouwen onderdrukt worden, komt duidelijk naar voren wanneer Lili gaat skiën met haar broer. Ze schrijft: “Na twee uur oefenen kwamen er een paar gesluierde vrouwen dreigend op mij af. Tot mijn stomme verbazing werd ik gearresteerd, samen met een paar andere jonge vrouwen die in de buurt stonden. We moesten met de gesluierde vrouwen mee naar een gebouw dat naast de piste stond. De vrouwen bleken van de geheime politiedienst te zijn die na de revolutie overall in het openbare leven was verschenen. Mijn vergrijp was dat ik over mijn skibroek heen geen rok had gedragen. Die rok was volgens de fundamentalistische regels verplicht, omdat mijn vrouwelijke vormen verhuld moesten worden die de skibroek misschien juist wel zou accentueren.”

AANMELDCENTRUM

Via haar broer kwam Lili in contact met het echtpaar Naseri. Haar broer was de eigenaar van een kruidenierswinkeltje, en de Naseri’s waren daar vaste klanten. Het was een ouder echtpaar met een zoon die in Nederland woonde. Zij waren voor hun zoon, Afshin, op zoek naar een

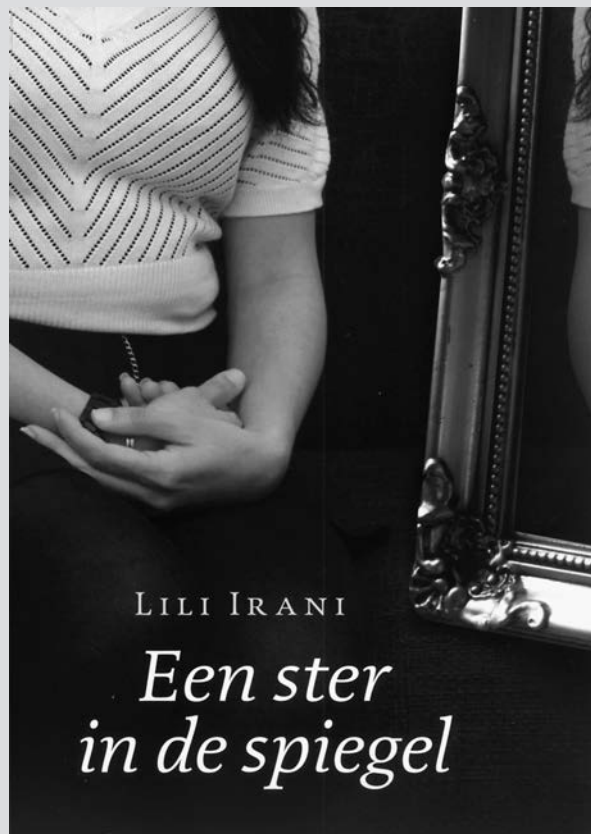
echtgenote en hadden hun oog op Irani laten vallen. Hoewel Irani Afshin geen aantrekkelijke man vond, wilde ze hem toch beter leren kennen. Na lang wikken en wegen besloot Irani om met hem te trouwen, omdat het huwelijk haar een uitweg zou kunnen bieden uit de onderdrukking in Iran.

Geruime tijd na het voltrekken van het huwelijk kon Irani vertrekken naar Nederland. Haar echtgenoot drong erop aan dat ze zich zou melden bij een aanmeldcentrum om daar asiël aan te vragen. Hoewel ze niet begreep waarom ze dat moest doen, volgde Irani toch maar dat dwingende advies op. Aangekomen bij het centrum werd ze door een man meegenomen naar een kamertje om daar verhoord te worden. Irani: “Hij nam me mee naar een andere kamer en nam een paar vingerafdrukken van me af. Hij plakte een sticker met mijn naam op mijn t-shirt, liet me tegen de muur staan en fotografeerde mijn gezicht van alle kanten, alsof ik een misdadiger was. Nadat alle formulieren waren ingevuld en mijn foto op het papier was bevestigd, moest ik mee naar een andere ruimte. Daar moest ik wachten. De beambte vertrok en deed de deur op slot. Ik bevond me in een soort ziekenhuiszaal met een paar harde banken aan de zijkant en een paar schotten achterin, waartussen bedden stonden. Daar lag iemand te slapen. Volgens de klok aan de muur was het 11:00 uur. De tijd verstreek tergend langzaam. Om 12:30 uur kwam iemand me een zakje boterhammen met kaas brengen. Ik had geen honger en bleef naar de klok kijken. Het wachten in de doodstille zaal duurde een eeuwigheid. Ik zat mezelf vreselijk te vervelen. Het was bijna 21:00 uur toen de deur van de operatiekamer werd geopend. Ik bleek te moeten vertrekken. Buiten stond al een busje op mij te wachten.” Die bus bracht Irani naar een opvangcentrum waar vluchtelingen moesten wachten tot ze werden verhoord. Omdat Irani een echtgenoot in Nederland had wonen, mocht ze na enkele dagen het centrum verlaten om haar verhoor thuis af te wachten.

STEUNGROEP

Omdat ze hierheen kwam als echtgenote van Afshin en dus officieel voor gezinsvorming, kon de advocaat in het centrum niets voor haar betekenen. Ze moest op zoek naar een nieuwe advocaat, en die zoektocht bleek niet iets eenmaligs te zijn. Irani kwam in contact met verschillende advocaten die één ding gemeen hadden: ze deden heel weinig, maar vroegen wel heel veel geld. Jarenlang leefde Irani in Nederland in afwachting van haar verblijfsrecht, waarbij ze veel teleurstellingen te verduren kreeg. Doordat ze geen verblijfsrecht had, kon zij ook niet aan een opleiding beginnen. Ze had geen mogelijkheden om vooruit te komen in de samenleving en ze had het gevoel dat ze stil stond in de tijd. Door haar leeftijd had ze ook na het verkrijgen van haar verblijfsrecht geen mogelijkheid meer om in Nederland met een studie te beginnen, omdat ze geen studiefinanciering meer zou krijgen.

Wel was ze vrijwilliger geworden bij een organisatie die mensen zonder papieren ondersteunt. Ze begon daar te werken nadat ze er eerst zelf steun had gezocht toen ze een doktersrekening niet kon betalen. De organisatie had haar daarbij geholpen. Omdat Irani de steungroep waardeerde en graag iets terug wilde doen, bood ze aan om vrijwilliger te worden, een aanbod dat de groep graag accepteerde. Irani had

het er erg naar haar zin. Ze kon het goed vinden met al haar collega’s. Maar naast alle plezier dat ze daar had, werd ze ook geconfronteerd met de harde situatie waarin veel mensen zonder papieren moeten leven. Daarover schrijft ze: “Soms kreeg ik te maken met illegalen die psychisch zo leden dat hun gedachten allang niet meer uitgingen naar onderdak en verblijfsrecht, en volkomen in de war waren geraakt door het leven in de illegaliteit en de maatschappelijke uitsluiting. Ze waren depressief, paranoïde of psychotisch. Naar een psychiater of therapeut gaan voordat hun geest het loodje zou leggen, dat was hun enig overgebleven wens. Af en toe liepen er ook mensen binnen die onlangs uit een illegalengevangenis op straat waren gegooid, nadat ze daar maandenlang opgesloten hadden gezeten. Ze werden van hun vrijheid beroofd, omdat ze in een verkeerd deel van de wereld terecht waren gekomen. Hun misdaad was dat ze in Nederland verbleven, en niet in een oorlogsgebied of een land vol armoede en verpaupering. Ze konden niet worden uitgezet, maar kregen ook geen verblijfsrecht. Ze konden niet vooruit en niet achteruit, en waren tussen wal en schip beland.”

Irani vertelt een belangrijk verhaal. Het verhaal van een vrouw in het patriarchale Iran die onderdrukt wordt door moslimfundamentalisten, maar ook het verhaal van een vrouw zonder papieren die moet zien te overleven in Nederland. Het is opvallend en inspirerend hoe Irani zich voortdurend strijdbaar opstelt, ondanks alle grote tegenslagen en teleurstellingen. “Een ster in de spiegel” is dan ook een boek dat interessant blijft van het begin tot het einde. Heftige gebeurtenissen worden afgewisseld met humor en verhalen over de liefde, wat maakt dat het boek erg prettig leest. Vooral de mooie en levendige beschrijvingen van haar geboorteland tot aan het pand waarin de steungroep zat, maken dat het goed tot de verbeelding spreekt. “Een ster in de spiegel”, Lili Irani. Uitgeverij: Amrit, € 15,-. ISBN: 9789074897723.

Shirley de Vet

Samen weigeren ons leven als “een project” te zien

Het regeerakkoord van de VVD en de PvdA, getiteld “Bruggen slaan”, is nu ongeveer zes maanden oud. Dit akkoord vormt het fundament voor het beleid van het tweede kabinet-Rutte in de komende jaren. Belanghebbende organisaties en lobbygroepen hebben hun analysewerk al achter de rug. Vaak kijken zij daarbij vooral naar beleidstechnische, juridische en financiële aspecten van de kabinetsvoornemens. Het stof daarvan is neergedaald. Hieronder een beschouwende analyse van het regeerakkoord op hoofdlijnen, aan de hand van het thema arbeid. Een thema dat ons allemaal - werkenden, werklozen, studenten en scholieren - raakt en verbindt.

ARBEID: ZO GOEDKOOP, FLEXIBEL EN GESCHOOLD MOGELIJK

Het kapitalisme is gebaat bij een relevant en goed opgeleide beroepsbevolking die tegen een zo laag mogelijke vergoeding haar arbeid verkoopt aan werkgevers. Een bevolking die tevens bestaat uit werknemers die zo flexibel mogelijk in te zetten zijn wat betreft arbeidstijden en economische sector, op basis van een overeenkomst die zo min mogelijk formele verplichtingen bevat voor werkgevers. Onder meer via deze ‘draaiknoppen’ kunnen de bazen hun winsten maximaliseren. De kapitalistische staat geeft de beroepsbevolking op macroniveau dan ook langs deze lijnen geestelijk en fysiek vorm, via een continu en verfijnd proces op de terreinen onderwijs, migratiebeleid, wetenschap en volksgezondheid, sociale zekerheid et cetera. Uiteraard in een alliantie met de bezittende klasse, hun bedrijven en belangenorganisaties. Deze vormingsactiviteiten worden op het niveau van de werkvloer en de dagelijkse leefwereld door de bazen en de overheid op maat vormgegeven en ingezet per laag en subgroep van de werkende klasse, uiteraard om maximaal economisch rendement te verkrijgen uit het individu. Zo worden werklozen steeds meer geconfronteerd met klassieke disciplineringsmethoden als dwang, intimidatie en financiële kortingen, terwijl het kapitalisme bij hoger opgeleide werkers een minder hiërarchische management- en productiestijl prefereert en geavanceerde instrumenten als coachings-trajecten, werken op provisiebasis en leergangen inzet om het individu psychisch te koloniseren en te beheersen. Met als gevolg dat werknemers hun eigen leven als een project gaan beschouwen en primair denken als ondernemers c.q. vanuit de belangen van hun werkgever. Dat dit geestelijk voor velen overigens te belastend is, blijkt uit de forse toename van werkgerelateerde gezondheidsklachten.

Het ironische hierbij is dat de aanhangers van de verschillende politieke varianten van de kapitalistische ideologie - van conservatieve liberalen tot sociaal-democraten - links verwijten te geloven in de fabel van de maakbare samenleving. Terwijl zij de samenleving zelf juist elke dag ‘maken’, onder meer via bevolkings- en arbeidspolitiek. Zo ook de PvdA en de VVD, met “Bruggen slaan” als hun huwelijksboekje. Het beleid van hun kabinet is het beste te kenschetsen als oorlogspolitiek tegen de arbeid. De kabinetsvoornemens liegen er niet om: de mogelijkheden tot disciplineren van werklozen worden verruimd, de positie van werkenden ondergraven, onderwijs nog sterker ten dienste gesteld van de kapitalistische economie en migratie steviger verbonden aan economische doelstellingen.

Een dergelijk agressief beleid met fundamentele verslechtingen voor een meerderheid van de mensen moet uiteraard worden voorzien van een rechtvaardiging. De PvdA en de VVD vinden die op een voorspelbare wijze in enerzijds de crisis en anderzijds de positie van Nederland op de wereldmarkt die bedreigd zou worden door concurrenten. Daarmee spelen zij in op nu wijdverspreide gevoelens van onzekerheid en framen zij hun maatregelen als onontkoombaar, wil Nederland er economisch weer bovenop komen en aan de top van de wereldeconomie blijven. “Nederland uit de crisis” vormt niet voor niets het eerste hoofdstuk van het regeerakkoord, gevolgd door waarschuwendende uitspraken dat het concurrentievermogen van Nederland moet worden verhoogd: “De positie van Nederland in de top vijf van de meest concurrerende economieën moet de komende jaren verankerd en versterkt worden.”

ONDERWIJS TEN DIENSTE VAN HET CONCURRENTIEVERMOGEN

Een essentieel instrument dat de kapitalistische staat inzet om de samenstelling en het niveau van de beroepsbevolking te beïnvloeden wordt traditioneel gevormd door het onderwijs. De PvdA en de VVD willen het onderwijs nog sterker dan voorheen ten dienste stellen van de belangen van het bedrijfsleven en daarmee van de kapitalistische economie. Het idee van het onderwijs als middel tot individuele, brede ontplooiing wordt daarmee openlijk verlaten en educatie wordt teruggebracht tot brandstof voor de economische motor. De greep van het bedrijfsleven op het MBO, bijvoorbeeld, wordt versterkt: het kabinet wil dat bedrijven het beroepsonderwijs mee gaan financieren. Het aantal opleidingen en uitstroomprofielen in het MBO wordt tegelijkertijd verminderd: alleen die opleidingen die economisch relevant worden geacht, worden gehandhaafd.

Nederland moet volgens het kabinet wat betreft onderwijsprestaties tot de top vijf van de wereld gaan behoren en daarmee het internationale concurrentievermogen van Nederland versterken. “Het beste uit kinderen en studenten halen”, noemt het kabinet-Rutte II dit. Parallel aan de verhoging van de prestatiedruk op de werkvloer, wordt de druk op kinderen en jongeren ook opgevoerd. De slachtoffers hiervan zijn niet alleen kinderen en jongeren zelf. Leraren worden nadrukkelijk verantwoordelijk gemaakt voor de te boeken prestaties. Onder het mom van “modernisering van de arbeidsvoorwaarden” wil het kabinet de pressie op hun positie fors opvoeren: de netto onderwijstijd wordt verhoogd, er komt een plicht tot bijscholing en professionalisering, de arbeidsurenvermindering voor oudere leerkrachten wordt afgeschaft en het wordt wettelijk makkelijker gemaakt om leraren te ontslaan.

De bijna expliciete boodschap van het kabinet die in het onderwijsbeleid verpakt zit, is dat geluk en succes zijn te bereiken door op een prestatiegerichte wijze in jezelf te investeren, door jezelf te beschouwen als een project. En daarmee niet via gemeenschappen, collectieve organisatie en solidariteit. De invoering van een “sociaal leenstelsel” voor het HBO en WO is een typisch product van deze gedachte. Als je een hogere opleiding wilt volgen, is dat een investering in jezelf en zul je het dus ook zelf moeten betalen, luidt de logica. Dat daarmee een generatie van mensen wordt gevormd die zichzelf als ‘self made’ gaan zien en dat daarmee het draagvlak voor georganiseerde maatschappelijke solidariteit wordt uitgehold, is evident. De neo-liberale, ideologische verovering van de menselijke geest wordt door de staat dus via verschillende levensdomeinen en op een geraffineerde wijze uitgevoerd.

PRECARISERING

Flexibilisering lijkt een moderne, positieve term en dat is het ook. Voor werkgevers. Middels flexibilisering kunnen zij makkelijk arbeidskrachten aannemen, deze op de meest vreemde tijden aan het werk zetten en hen ook weer makkelijk ontslaan. Maar voor mensen die van hun arbeid moeten leven betekent dit een toename van hun precariteit: grotere baanonzekerheid en daarmee een grotere financiële kwetsbaarheid. Hoewel Nederland vanuit internationaal perspectief al een hoogflexibele arbeidsmarkt heeft en werkgevers nu al zonder al te veel moeite mensen kunnen ontslaan - de ontslaggolven als gevolg van de crisis vormen daar een duidelijk bewijs voor - wil het kabinet-Rutte II de ontslagbescherming hard gaan aanpakken. Daarvoor wordt het eufemisme “hervormen

van het ontslagrecht” gebruikt. Dit betekent zonder meer een verslechtering van de positie van werkenden, maar daar liggen de PvdA en de VVD echt niet wakker van. Zij dienen immers de belangen van het kapitaal. Niet voor niets krijgt Rutte II een staande ovatie van de werkgeversclub VNO-NCW die op zijn website openlijk aangeeft de kassa te horen rinkelen: “Hervorming van het ontslagrecht en de ontslagvergoeding is noodzakelijk om dynamiek, flexibiliteit en mobiliteit op de arbeidsmarkt te bevorderen. Deze aanpassing zal leiden tot een substantiële (directe en indirecte) kostenbesparing voor werkgevers. Verder leidt hervorming tot vergroting van het aanpassingsvermogen van bedrijven. Het draagt daarmee bij aan verbetering van het concurrentievermogen.”

Op het gebied van arbeidsmarktbeleid blijft het niet bij de uitholling van de ooit door werkenden zelf bevochten ontslagbescherming. Ook de ontslagvergoeding voor werknemers wordt vervangen door een transitiebudget dat de werknemer van de werkgever meekrijgt en dat gelijk staat aan maximaal vier maandsalarissen. Echter, met een ‘maar’: dit budget mag alleen ingezet worden voor scholing en voor het vinden van een nieuwe baan. “Na ontslag staat alles in het teken van het vinden van nieuw werk”, schrijven de coalitiegenoten. Daarnaast willen de PvdA en de VVD ook de duur van de WW-uitkering verkorten tot maximaal twee jaar, waarbij werklozen in het tweede jaar het wettelijk minimumloon gaan ontvangen. Daarmee zou “de route van werk naar werk” sterk kunnen worden verkort.

De ratio achter al deze maatregelen is dat arbeidskrachten op een maximaal flexibele wijze van bedrijf naar bedrijf, van sector naar sector zijn te geleiden, afhankelijk van de behoeften van het kapitaal. De verkorting van de WW-duur moet werklozen financieel daartoe dwingen (het perspectief van de bijstand komt namelijk sneller in zicht), terwijl het transitiebudget hen qua kennis en vaardigheden geschikt moet maken voor een bedrijf of sector waarin vraag is naar arbeidskrachten. Daarmee maakt dit budget onderdeel uit van het verfijnde arsenaal aan instrumenten van het kapitaal om tussen de oren van werkenden en werklozen te komen, hen te doen geloven dat het leven een project is met als doel maximaal presteren en verdienen. Je zou overigens denken dat Rutte II het spoor helemaal bijster is omdat er door de crisis momenteel weinig banen voorhanden zijn. Maar dat is niet zo. De beperking van de WW-duur vergroot tegelijkertijd het aanbod van arbeid op de arbeidsmarkt waardoor werkgevers de lonen niet of niet al te hard hoeven te laten stijgen. Overigens dienen andere maatregelen van Rutte II ook dit doel: de ontmanteling van de sociale werkvoorziening en daarmee de betreding van de reguliere arbeidsmarkt door arbeiders met een beperking, de verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar en de aanscherping van het bijstandsregime moeten ervoor zorgen dat het aanbod van arbeidskrachten op peil blijft. De Nederlandse beroepsbevolking krimpt en de angst voor forse loonsverhogingen is groot bij staat en kapitaal.

PULPBANEN

Het bovenstaande verklaart ook de maatregelen van Rutte II ten aanzien van de Wet Werk en Bijstand (WWB) die gemeenten meer mogelijkheden geven en soms ook dwingen om gebruik te maken van controle, dwang en repressie teneinde zoveel mogelijk bijstandsgerechtigden de arbeidsmarkt op te duwen richting pulpbanen. Worden ten aanzien van werkenden meer verfijnde, overredende individuele instrumenten ingezet ter kolonisatie van hun geest, richting uitkeringsgerechtigden wordt de individuele route vooral benut om maximale druk en controle uit te oefenen om hen banen te laten accepteren aan de onderkant van de arbeidsmarkt. “Om het activerende karakter van de bijstand te vergroten, geldt de arbeids- en reïntegratieplicht en de plicht tot tegenprestatie naar vermogen voortaan voor iedereen. Er zijn geen categoriale ontheffingen meer”, stelt het regeerakkoord. Ontheffingen kunnen door bijstandsgerechtigden dus alleen op basis van persoonlijke omstandigheden individueel aangevraagd en eventueel verkregen worden, en niet meer op grond van groepskenmerken (bijvoorbeeld alleenstaand ouder zijn van een minderjarig kind). Dat maakt de macht van de overheid over bijstandsgerechtigden zonder twijfel groter. En dat is ook duidelijk de intentie achter de maatregelen ten aanzien van de bijstand.

Geheel in lijn met de wens om de greep op uitkeringsgerechtigden te vergroten worden ook de mogelijkheden voor categoriaal minimabeleid ingeperkt. Rutte II trekt weliswaar meer geld uit voor de bestrijding van armoede, maar wel in de vorm van individuele bijzondere bijstand voor “daadwerkelijk gemaakte kosten”. Dit betekent dat bijstandsgerechtigden en andere minima steeds meer als individuele partij tegenover de overheid zullen komen te staan, wanneer zij extra bijstand

nodig hebben om bijvoorbeeld een koelkast aan te schaffen en worden daarmee voor de staat makkelijker te manoeuvreren en te intimideren richting (dwang)arbeid. De casemanager die uitkeringsgerechtigden reïntegratietrajecten in dwingt op straffe van kortingen op de uitkering, beslist immers vaak ook over de aanvragen die in het kader van het minimabeleid worden gedaan.

Het maatregelenpakket om het disciplineringsregime ten aanzien van bijstandsgerechtigden te intensiveren bestaat in de plannen van de PvdA en de VVD uit meer dan individualisering van ontheffingen en van het armoedebeleid. Zo wil Rutte II zwaardere sancties gaan opleggen: de uitkering wordt bijvoorbeeld drie maanden stopgezet “als de sollicitatieplicht niet wordt nageleefd”. Ook de “overige verplichtingen” moeten door gemeenten strikter worden gehandhaafd en de duur en hoogte van de sancties worden landelijk geüniformeerd. Opvallend is dat daarmee de beleidsvrijheid van gemeenten wordt ingeperkt, terwijl hetzelfde kabinet in “Bruggen slaan” de decentralisatie van rijkstaken, waaronder de jeugdzorg en delen van de AWBZ, naar gemeenten beargumenteerd door te verwijzen naar onder meer de grotere mogelijkheden om individueel maatwerk toe te passen door de lokale overheid. Het kabinet hoeft overigens niet te vrezen voor coullance en zachtzinnigheid bij gemeenten. Sinds zij in 2004 financieel verantwoordelijk zijn geworden voor de bijstand is de controle- en disciplineringsdrang bij de lokale staat alleen maar groter geworden. En daarmee is de effectiviteit van de bijstandswetgeving vanuit rijksoogpunt groter geworden. Dit is overigens een goed voorbeeld waarom revolutionair links wantrouwend moet staan tegenover de decentralisatie van rijkstaken: in de kern gaat het namelijk niet om een versterking van de lokale democratie, maar om de realisatie van bezuinigingen en de vergroting van de effectiviteit van de kapitalistische staat door deze dichterbij het individu te brengen.

MINIMUMLOON OP HELLEND VLAK

De Wet Werken naar Vermogen (WWNV) die Rutte I wilde invoeren, wordt door de PvdA en de VVD teruggetrokken ten gunste van de zogenaamde Participatiewet die op 1 januari 2014 van kracht moet worden. De WWB zal onder deze koepelwet worden gebracht. Hoewel de PvdA zich landelijk en lokaal in allerlei bochten wringt om de Participatiewet te etaleren als een verbetering ten opzichte van de WWNV, wijken beide wetten niet essentieel van elkaar af. De tegenprestatie voor een uitkering zal bijvoorbeeld ook in de Participatiewet worden verankerd. Deze tegenprestatie is vooral bedoeld als pesterij (om uitkeringsgerechtigden het leven zuur te maken zodat ze de bijstand verlaten) en als middel om voorheen regulier betaalde banen op te vullen met zeer goedkope arbeidskrachten. Nu al gaan er stemmen op om bijvoorbeeld de huishoudelijke hulp in het kader van de WMO, momenteel uitgevoerd door thuiszorgorganisaties binnen het kader van een cao, of het groenonderhoud te laten uitvoeren door uitkeringsgerechtigden met behoud van uitkering. Hoewel de verdringingseffecten van de tegenprestatie door gemeenten en kabinet worden ontkend of gebagatelliseerd, zullen die onmiskenbaar optreden.

Dankzij de PvdA en haar Participatiewet blijven ook het via strijd van onderop bevochten minimumloon en het principe van gelijk loon voor gelijk werk onder grote druk staan. In die zin laat deze voorgenomen wet meer continuïteit zien met de WWNV dan de sociaal-democraten willen erkennen. Rutte II wil bijstandsgerechtigden dwingen om “naar loonwaarde” werk te verrichten bij reguliere bedrijven. In de regel zal dit zijn in pulpbanen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Afhankelijk van hun productiviteit en werkhouding en -gedrag (lees: mate van volgzzaamheid aan de baas) - want deze bepalen de “loonwaarde” - moet de werkgever loon betalen aan uitkeringsgerechtigden. Dat zal per definitie onder het wettelijk minimumloon liggen en zal worden aangevuld door de gemeente tot het uitkeringsniveau. Ook voor werkenden op de reguliere arbeidsmarkt vormt deze ontwikkeling een grote bedreiging. De stap om het principe van betaling naar productiviteit en gewenst gedrag toe te passen op niet-uitkeringsgerechtigden en daarmee werkenden tegen elkaar uit te spelen wordt hiermee makkelijker te zetten. Het minimumloon is dus mede door toedoen van de PvdA op een hellend vlak gekomen.

Een ander instrument dat de staat ter beschikking staat om arbeid en de beroepsbevolking te managen vormt het migratiebeleid. Dit draagt al decennia een restrictief en repressief karakter. Rutte II wil migratie nog explicieter en sterker ten dienste stellen van de belangen van economie en kapitaal, met andere woorden alleen immigranten toelaten die de staatsagenda van goedkope, flexibele en vooral ook relevant geschoolde arbeid helpen realiseren. Veelzeggend is dat integratie en inburgering

FOTO: PAULINE KREIBERS

worden ondergebracht bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Reguliere migranten, zoals gezins- en huwelijksmigrant, krijgen te maken met hogere eisen wat betreft opleiding en taalbeheersing. Zij moeten aantonen het vermogen te hebben “om hier economisch zelfstandig te kunnen leven”. Huwelijksmigrant moeten minimaal 24 jaar zijn, inkomen uit werk hebben en voldoen aan hogere inburgerings-eisen (zowel in het buitenland als in Nederland). Inburgering blijft verplicht voor niet-westerse immigranten, maar zij moeten geheel in lijn met de neo-liberale kolonisatiefilosofie van “Investeer in jezelf, zie jezelf als een project” en analoog aan het “sociale” leenstelsel voor studenten zelf hun inburgering regelen en financieren.

PLICHT TOT SABOTAGE

De maatregelen van Rutte II op het gebied van arbeid en onderwijs zijn niets minder dan regelrechte oorlogsmaatregelen om de positie van werkenden en werklozen te ondergraven. De zogenaamd bedreigde positie van Nederland op de wereldmarkt dient daarbij als rechtvaardigingsdecor. De PvdA en de VVD proberen de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid en het onderwijs grondig volgens neo-liberaal recept te herstructureren, met gevolgen die verder zullen gaan dan een toename van de precariteit onder werkenden en werklozen. Kabinet en kapitaal proberen ons denken over onszelf en over anderen, over onze relaties en levensvreugde ook fundamenteel om te buigen. Deze herscheppingsinspanningen zullen, indien verzet van een tegenmacht uitblijft, leiden tot een verder geïndividualiseerde, op wedijver gerichte en meer gestresste samenleving. Een samenleving die steeds minder bestaat uit vrije individuen, maar uit naar meer, beter en sneller hunkerende hybriden van mens en project.

Links heeft de plicht om dit project van fundamentele ombouw van onze samenleving te saboteren en te doen mislukken. Dat is geen makkelijke opgave, en een blauwdruk voor de strijd hebben we niet. We zullen gewoon moeten analyseren, denken, doen en leren. We weten immers dat elke herschepping van de maatschappij zijn tegenkrachten oproept. Wij hebben de plicht om de opwekking van deze tegenkrachten te stimuleren, mee te helpen organiseren en te voeden met een fundamenteel ander samenlevingsidee. En daarbij moeten we ook waarschuwen voor de gevaren van compromissen, een gevaar dat op de loer ligt in en vanuit het kamp van de voorstanders van het “sociaal akkoord” tussen vakbeweging, werkgevers en kabinet.

Een snelle analyse van de kabinetsvoornemens hierboven op het gebied van onderwijs, arbeidsmarktbeleid, bijstand en migratie laat zien hoe consequent en samenhangend deze zijn vanuit het oogpunt van de neo-liberale staat, hoe doordacht zij de agenda van goedkopere, meer flexibele, geschoolde en volgzame arbeid dienen. We zitten in hetzelfde schuitje, als werkende en werkloze, als migrant en autochtoon, als scholier en als afgestudeerde. Dat besef breder en dieper in de samenleving brengen is onze eerste opgave.

Mehmet Kirmaci

Vakbeweging of arbeidersbeweging?

Een bespreking van teksten van de Internationale Socialisten (IS) en de Anarcho-Syndicalistische Bond (ASB) over vakbonden en arbeidersstrijd.

<Dis
cus
sie>

FOTO: ANDRÉ VAN DER MEER

Er zit weer beweging in de vakbeweging. De uitingen van strijdbaarheid die zich de laatste maanden via vakbondsactie doen gelden, vinden plaats in een context van crisis en vernieuwing van de vakbeweging, met name van de FNV. Crisis: vakbondslidmaatschap is steeds minder gangbaar, het ledental is afgekald, de positie van de bonden in de bedrijven, maar ook in het hele maatschappelijke krachtenveld is sterk afgebrokkeld. Ondernemers kunnen zich steeds meer een houding veroorloven van: waarom zouden we rekening met jullie houden, wie vertegenwoordigen jullie eigenlijk nog? De relatief stevige acties in bepaalde bedrijven en bedrijfstakken - openbaar vervoer in sommige steden, bepaalde grotere bedrijven, en nu onderdelen van de zorg - doen niets af aan het feit dat in hele bedrijfstakken vakbondsleden zeldzaam zijn. Op veel werkplekken is domweg geen vakbond, en zullen de mensen die er werken dus iets meer, wellicht ook iets anders, moeten doen als ze problemen hebben met de directie rond loon, arbeidsomstandigheden of dreigend ontslag. De tip "bel je vakbond!" is op heel veel werkplekken niet erg ter zake. Je zult daar om te beginnen een vakbond moeten zien te krijgen. Althans...?

Vernieuwing: de context van crisis in de vakbeweging heeft kopstukken ervan op een vernieuwingsspoor gezet. Sinds enkele jaren horen we dan ook veel van de Nieuwe Vakbeweging waarheen de FNV onderweg is. Is die vernieuwing een adequaat antwoord op het overduidelijk missen van de aansluiting door de meeste vakbonden? Waar komt de vernieuwingsnoodzaak precies vandaan, en wat voor soort vernieuwing zou daadwerkelijk de mensen voor wie bonden zich (zeggen) in (te) zetten, vooruithelpen? Op dit soort vragen gaat Maina van der Zwan in, in de door de IS al geruime tijd geleden uitgegeven brochure "Van onderop en samen sterk - argumenten voor een democratische en strijdbare vakbeweging".¹ Het is een informatieve en in bepaalde opzichten nuttige brochure. Maar op een zeer wezenlijke vraag geeft hij geen, of een volstrekt inadequaet, antwoord. Het is die vervelende vraag van Lenin: Wat te doen? Niet dat we bij Lenin voor de goede antwoorden terecht kunnen, maar dat is een andere zaak.

NIEUWE VAKBEWEGING

De brochure behelst een nuttige schets over hoe de vakbeweging zo in crisis raakte dat haar bestuurders op vernieuwing gingen inzetten. Van der Zwan neemt ons terug naar het pensioenconflict van 2009-2011. In dat laatste jaar ging voorzitter Agnes Jongerius akkoord met flinke verslechtingen in het pensioenstelsel. Er brak muiterij uit, aangesloten bonden zegden het vertrouwen in Jongerius op. Henk van der Kolk van FNV Bondgenoten en Corrie van Brenk van Abvakabo FNV spraken van "een vleugellamme organisatie in een acute leiderschaps crisis". Actieve vakbondsleden, bestuurders die dicht bij zulke leden stonden, en zelfs de leiding van complete vakbonden als Abvakabo en Bondgenoten keerden zich tegen koers en voorzitter. Binnen de Abvakabo kwam een kritische stroming op die uiteindelijk de bestuurlijke leiding van de bond in handen kreeg.

Ondertussen gebeurde er aan de top iets anders. Diegenen in de vakbondstop die de traditionele overlegverhoudingen hoog hielden, namen het initiatief tot een vernieuwingsproces van bovenaf om te zorgen dat de vakbeweging haar vertrouwde polderrol kon behouden. Er kwam een initiatief naar een Nieuwe Vakbeweging waarin mensen vanuit PvdA-kringen, maar ook ondernemers, een hoofdrol namen. Het was een top-down operatie van lui die met arbeidersstrijd net zoveel affiniteit hadden als Wilders met de islam. Van der Zwan maakt duidelijk dat het bij de Nieuwe Vakbeweging ging om een project waarmee de vakbeweging niet zozeer de aansluiting bij de achterban, maar vooral de aansluiting bij de polderstructuren, bij het overleg met

ondernemers en regering, moest hervinden. Daartoe had ze echter wel een achterban nodig. Dat viel in de geflexibiliseerde arbeidsverhoudingen echter niet mee. "De initiatiefnemers van de Nieuwe Vakbeweging streven dus een wederopstanding na van het poldermodel, dat is aangepast aan de realiteit van een geflexibiliseerde arbeidsmarkt." Maar die flexibilisering wordt als gegeven geaccepteerd en tot uitgangspunt genomen. Baanzekerheid wordt nauwelijks nog als kerndoel gezien, werkzekerheid wordt in deze optiek bereikt door werkende mensen via eindeloze opleidings- en omscholingstrajecten flexibel inzetbaar te maken, zodat ze soepel van baan naar baan kunnen hobbelen. Individuele belangenbehartiging krijgt weer eens voorrang, aanpassing aan bestaande verhoudingen voert de boventoon.

HISTORISCH OVERZICHT

Vervolgens stapt de tekst over naar een historisch overzicht van de opkomst van de vakbeweging in Nederland. Ook dat bevat veel waardevols. Maar er ligt een hypothese aan ten grondslag die aanvechtbaar is en die het zicht belemmert op wat ons te doen staat. Van der Zwan ziet de vakbonden als organisaties van arbeidersstrijd, in haar werking echter ingeperkt door de vakbonds bureaucratie. Die laatste is onvermijdelijk: iemand moet een professionele organisatie besturen, en daarvoor is een apparaat van betaalde krachten nodig. Hij ziet ook de uitwerking: dat apparaat hecht al snel meer aan de positie van het apparaat zelf dan aan die van de arbeiders die het vertegenwoordigt. Hij onderkent dat vakbonden verbeteringen binnen het kapitalisme bevechten, en dat er dus altijd een spanning is tussen strijd en onderhandelingen. Vakbonds bureaucratie en bestuurders hebben door hun sociale rol als onderhandelaars en door hun materiële positie vooral belang bij dat onderhandelings spel en vormen dus een rem op de strijd. So far, so good.

Van der Zwan schetst echter ook hoe in eerdere fasen het toch vooral de strijdbaarheid was die domineerde. Hij ziet een fundamenteel keerpunt rond 1982, toen de FNV het Akkoord van Wassenaar tekende waarin de vakbond instemde met "loonmatiging in ruil voor werkgelegenheid", althans... de loonmatiging vond plaats, maar met de werkgelegenheid schoot het amper op. De top van de vakbeweging koos voor winstherstel en medeverantwoordelijkheid voor de hele kapitalistische economie. Ze koos daarmee tegen de directe belangenstrijd van arbeiders, van haar leden. Van der Zwan heeft gelijk als hij hier een fatale keuze in ziet. Maar ik denk dat hij de verschillen met de opstelling van de vakbonden in eerdere fasen veel te zwaar aanzet. Ook tijdens de strijdgolven van de jaren zestig en zeventig was beheersing van de klassenstrijd, om er wisselgeld in onderhandelingen uit te halen, de kern van de vakbondsoptelling. Hij hekelt de top-down houding van een Arie Groenevelt weliswaar, hij ziet de "gapende kloof" die er was tussen "de radicale teksten en de bureaucratische daden" uit die tijd. Maar precies die "bureaucratische daden" maakten de keus van een Wim Kok voor het Akkoord van Wassenaar zo ongeveer onvermijdelijk. Kiezen voor meespelen in deze economie is de rol van de vakbond als deel van de kapitalistische overlegstructuur. Het zelfbeeld van bondsbestuurders als "sociale partners" is hierin geworteld. Precies dezelfde rol speelden ze in de jaren zestig en zeventig. Ze moesten toen alleen opereren in een situatie dat arbeiders veel meer voor zichzelf opkwamen en stukken regie van strijd in handen trachten te nemen. Er was dus niet zozeer een radicalere vakbeweging: er was een radicalere arbeidersklasse, waarmee de vakbeweging op een andere manier moest omspringen om niet iedere greep - en dus iedere rol aan welke onderhandelingstafel ook - te verliezen. Wat ons te doen staat, is dan ook niet het omvormen van vakbonden richting een jaren zeventig-manier van werken. Wat ons te doen staat, is arbeiders helpen hun radicalisme te hervinden.

CARTOON: KA VAN HAARLEM

REGULEREN

Het is nodig om te zien hoe diep het vakbondsprobleem is. Het raakt de kern van wat vakbonden nu eenmaal zijn. Van der Zwans lijn is: vakbonden zijn strijdorganisaties, maar opererend binnen kapitalistische grenzen en bureaucratisch ingeperkt. Ik denk dat vakbonden geen strijdorganisaties zijn, maar organen die tot taak hebben de - sowieso plaatsvindende - strijd binnen kapitalistische grenzen te houden, de strijd beheersbaar te houden. Van die rol leven de bonden, letterlijk. Vakbonden krijgen bijvoorbeeld vergoedingen per arbeider voor wie een cao is afgesloten. Zolang arbeiders, desnoods na gemopper, zich neerleggen bij een beroerdere cao, is een slechte cao voor de vakbond als organisatie precies even nuttig als een betere. Dát is waar vakbonden voor zijn: het reguleren van arbeidsverhoudingen. Dat ze hun rol spelen door soms een stem te geven aan arbeidersbelangen en arbeidersprotesten, dat ze soms arbeiders een kanaal bieden waardoor die een deel van hun recht kunnen halen, klopt. Doen ze dat niet, dan lopen leden vroeg of laat weg en/of nemen ze het heft in eigen handen, en waar ben je dan met je vakbondskantoor en je redelijk betaalde en gerespecteerde vakbondsfunctie? Maar ook dan blijft het doel: reguleren van arbeidsverhoudingen binnen het systeem.

Vanuit deze visie kom ik dan ook tot een andere invalshoek dan Van der Zwan op de vraag wat ons te doen staat. Hij sluit de brochure af met een aantal punten die ingebracht zouden moeten worden in de huidige vakbondsvernieuwing. Collectieve belangenbehartiging en democratisch vakbondsbestuur staan centraal. “Deze voorwaarden zouden de basis leggen voor een daadwerkelijk nieuwe vakbeweging, een die werkenden verenigt en activeert, in het offensief kan gaan en weer successen kan boeken. Zolang er niet aan deze voorwaarden wordt voldaan, is de nieuwe structuur geen verbetering en zouden de FNV-bonden er niet op in moeten gaan.” Hij noemt vervolgens een paar beleidspunten waar vakbonden zich voor in zouden moeten zetten. De inhoud van zijn punten bestrijd ik niet. Wat ik aanvecht, is dat dit de vorm moet krijgen van een soort beleidsadvies aan de bond: neem onze verlangens serieus! De bonden zullen dat immers pas doen als wij zelf voor zulke dingen vechten.

OPBOUWEN

Op de vraag wat we zelf kunnen doen, komt de brochure dus niet verder dan wat beleidsadviezen richting de vakbeweging om een betere vakbeweging te worden. Dat is om twee redenen niet afdoende. In de eerste plaats blijft het, zoals ik al aangaf, bevangen door het idee dat vakbonden strijdorganisaties van arbeiders zijn. Maar in de tweede plaats, en ongeacht of je het met mijn analyse of toch met die van Van der Zwan eens bent: wat heb ik aan beleidstips voor een vakbeweging, als ik op een van die talloze werkplekken zit waar de vakbond niet bestaat? Ik wil dan vechten voor mijn loon en mijn werkplek en mijn arbeidsvoorwaarden. Ik heb geen collega's die vakbondslid zijn, en ben dat zelf ook niet. Moet ik dan eerst lid worden, mijn collega's lid maken, binnen de bond voor meer democratie en een strijdbaarder opstelling gaan pleiten? En dan over vijf jaar misschien een keer staken voor een fatsoenlijke cao? En dan maar hopen dat het bondsbestuur haar nek uit wil steken, “organizers” inzet om vakbondswerk en actie op gang te helpen brengen omdat ze voordeel ziet in de ledenwinst die daaruit voortvloeit, zoals kennelijk bij de schoonmaaksector het geval was. Het hele model dat Van der Zwan impliciet hanteert is: eerst de bond opbouwen of verbeteren, en dan via de bond strijd voeren. Maar mensen hebben - bond of geen bond - nu problemen, er is nu behoefte aan strijd en de organisatie daarvan. Concrete handvaten daarvoor worden in deze brochure echter niet aangereikt. Misschien was dat ook helemaal niet de bedoeling. Maar we hebben zulke handvaten wel nodig, en ik zou denken dat het een taak van revolutionairen is om juist dit soort handvaten te helpen ontwikkelen en aan te reiken als we ze hebben.

SYNDICALISME

Er zijn gelukkig andere tradities die dit punt zien en pogingen doen om er werk van te maken. Een ervan is de traditie van het anarcho-syndicalisme. Van der Zwan is zo vriendelijk om er een enkel woord aan te wijden. Dat gaat hem echter niet zo goed af. Hij ziet er vooral het streven naar revolutionaire vakbonden in, en schrijft bijvoorbeeld: “Waar sociaal-democraten politiek en economie gescheiden zien, maken syndicalisten de fout vakbonden te zien als het centrale vehikel voor de omverwerping van het kapitalisme, en bagatelliseren ze daarmee de rol van politieke partijen en van politieke strijd.” Geenszins, beste Maina. De bonden waar anarcho-syndicalisten naar streven, houden zich bezig met loonstrijd, de strijd voor banen, de strijd tegen neo-nazi's, de strijd tegen bezuinigingen, de strijd tegen politierepressie, kortom met onderwerpen die in het hokje “economie” vallen, maar ook veelal in het hokje “politiek” worden geduwd. Het hele onderscheid wordt door anarcho-syndicalisten niet op die mechanische manier gemaakt. Anarcho-syndicalisten laten de politieke strijd niet over aan

FOTO: ANDRÉ VAN DER MEER

politieke partijen. Ze bagatelliseren de - zonder uitzondering problematische, en doorgaans rechtstreeks kwalijke - rol van politieke partijen helemaal niet. Integendeel, ze stellen die aan de kaak, en proberen een alternatief op te bouwen dat de strijd op werkplekken en in buurten centraal stelt, van onderop wil bouwen en van daaruit alle uitbuitings- en overheersingsverhoudingen tracht aan te vechten. Anarcho-syndicalisten trachten de nuttige dingen die vakbonden geacht worden te doen - arbeidersstrijd organiseren - te combineren met dat wat Van der Zwan “politiek” noemt, iets dat hij terecht belangrijk vindt, maar waarvan hij ten onrechte ontkent dat syndicalisten er oog voor hebben.

Wel is er een probleem met hoe veel anarcho-syndicalisten hun woorden en begrippen kiezen. Ze zeggen te streven naar een ander soort vakbonden, revolutionaire vakbonden. Ik denk echter dat het verwarrend is om zoiets nog een vakbond te noemen, want de dynamiek is wezenlijk anders. Waarom niet gewoon spreken van “bonden”? Vakbonden hebben twee dimensies. Er is de associatie-functie: arbeiders sluiten zich aaneen om belangenstrijd te voeren. Er is echter ook de representatie-functie: de organisatie spreekt namens de arbeiders, behartigt hun belangen, sluit overeenkomsten met ondernemers namens hen, et cetera. Die tweede rol leidt tot afstand tussen bestuurders (die daadwerkelijk die rol op zich nemen) en gewone leden, tot aanvaarding van de gevestigde kapitalistische verhoudingen (onderhandelen behelst het accepteren van de legitimiteit van degene met wie je onderhandelt), en tot verbreding-door-verwatering, als je iedereen ongeacht standpunt en houding als lid wilt binnenhalen om aannemelijk te kunnen maken dat je inderdaad veel mensen vertegenwoordigt. Het staat haaks op strijdbaarheid en radicalisme.

STRIJDBONDEN

Welnu, je zou in vakbonden combinaties van die twee rollen kunnen zien, waarbij echter die tweede domineert. Je zou het anarcho-syndicalisme kunnen zien als poging om de eerste rol - bonden als associaties van arbeiders zelf - voorrang te geven. Je kunt zelfs verder gaan en streven naar bonden die de representatie-rol helemaal achterwege laten, die louter bundelingen van strijdbare arbeiders in verzet tegen bazen en staat willen bouwen. Maar is een bond zonder zelfs de pretentie van representatie nog wel een vakbond? Waarom niet spreken van revolutionaire bonden, en niet meer van vakbonden? Anarcho-syndicalisten zouden daarmee een flink stuk onhelderheid over wat er wel en niet bedoeld wordt de pas af helpen snijden. En het is precies waar anarcho-syndicalistische bonden wél de rol van representatie op zich blijven nemen dat het verschil met de reguliere vakbeweging dreigt te vervagen, en waar je eerder een strijdbare versie van de bestaande vakbeweging krijgt dan iets kwalitatief anders. Ik denk dat het onderscheid echter wezenlijk is. We hebben strijdbonden nodig, geen vakbonden. Natuurlijk zijn er grensgevallen, en kun je de omvorming van een vakbond in een strijdbond niet uitsluiten - evenmin als het afglijden van een strijdbond tot het een iets radicaler vakbond. En in wat robuuster vakbonden zitten vaak elementen van de strijdbond-dynamiek. Maar het onderscheid is wel belangrijk.

Hoe komen we bij strijdbonden? Door strijd! De ASB heeft hiertoe op haar website en op papier een handvol interessante teksten gemaakt. Er is “Organisatie op de werkvloer”,² waarin

stap voor stap wordt aangegeven wat je zou kunnen doen als je als arbeider problemen ondervindt. Het besef dat het niet om persoonlijke, maar om collectieve problemen gaat is stap één. Stap twee is dan het met collega's praten en heel goed luisteren naar hun ideeën: kunnen we hier samen wat aan doen, en zo ja wat? Vervolgens wordt het nodig om het bedrijf in kaart te brengen. Zijn er al informele netwerken van collega's? Hoe handhaaft het management grip? Worden er mensen door managers getreiterd? Kortom: hoe liggen de machtsverhoudingen? Dan wordt de vraag: hoe benut je deze kennis? Hoe kunnen informele werkgroepen bijvoorbeeld als communicatienetwerk worden gehanteerd als er problemen leven en je iets op gang wilt brengen?

METHODEN

De tekst schetst basisprincipes: “zet je vraagtekens bij autoriteit”, “praat één op één”, “zoek de oorspronkelijke organisatoren of oprichters”, “kom samen”, “zorg dat mensen betrokken raken bij activiteiten”, “wij zijn de vakbond!” - oftewel: geen bestuurlijke structuur, maar de collega's samen zijn doorslaggevend. De ASB hanteert helaas nog wel het tot misverstand aanleiding gevende woord “vakbond” voor de organisatievorm waar de groep naar streeft. Activisme hangt af van eigen inzet en creativiteit, van bestaande informele structuren, van de houding van collega's, maar nadrukkelijk niet van gevestigde vakbonden. Dat maakt deze aanpak verfrissend en sterker dan het kiezen van een adviseursrol in een vakbeweging die vaker niet dan wel bestaat. Wat je aan actiemiddelen zou kunnen inzetten is onderwerp van een tweede ASB-tekst: “Verzet op de werkvloer”,³ met als ondertitel: “Tactieken in de klassenstrijd”. Die bespreekt de diverse soorten van stakingen die je zoal hebt buiten de gangbare vakbondspraktijk. De tekst is aanstekelijk en brengt herhaaldelijk een zeer ondeugende grijns op je gezicht, vermoed ik. Er zitten wel wat zwakke plekken in. Veel van de woorden zijn kennelijk vertalingen, en niet altijd heel adequate. Ook is de tekst op een enkele plek historisch onnauwkeurig, zoals over de stakingen van mei 1968 in Frankrijk. Daarvan wordt een te rooskleurig beeld geschetst.

Samenvattend. Van der Zwan heeft een met allerlei beperkingen toch waardevolle analyse van de Nederlandse vakbeweging gegeven, maar geeft ons geen handvaten om zelf strijd te voeren, die strijd in eigen hand te nemen en te houden. De ASB schetst een wat te rooskleurig beeld van de rol van wilde stakingen in historische ervaringen en onderschat de subtiliteit van gevestigde vakbonden. Maar haar teksten geven activisten op de werkvloer wel ideeën, handvaten, aanzetten waarmee je iets kunt, ook al is er geen enkele organisatie in je buurt waar je terecht kunt. Het zijn teksten die, bij voorkeur iets bijgeschaafd en herzien, wijde verspreiding verdienen.

Dit is een ingekorte versie van het gelijknamige discussiestuk dat op 18 april gepubliceerd werd op www.doorbraak.eu.

Peter Storm
blogger via www.ravotr.nl

Noten

1. “Van onderop en samen sterk”, Maina van der Zwan, www.socialisme.nu.
2. “Organisatie op de werkvloer”, www.anarcho-syndicalisme.nl.
3. “Verzet op de werkvloer”, www.anarcho-syndicalisme.nl.

+Boek*

Slavenarbeid op Bonaire deed Nederlandse scheepvaart en visexport opbloeien

Bonaire, een van de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen, is voor het Nederlandse kolonialisme van groot belang geweest. Dat blijkt uit het informatieve boek “Bonaire, zout en koloniale geschiedenis”, geschreven door Boi Antoin en Cees Luckhardt. Het eiland vormde voor de Nederlanders een onmisbare schakel in de opbouw van hun koloniale rijk en in de concurrentiestrijd met andere koloniale mogendheden, waaronder Spanje.

Door zijn strategische ligging bood Bonaire de Nederlandse kolonisatoren een uitstekende mogelijkheid om de Spanjaarden op zee de voet dwars te zetten. Het eiland fungeerde als verversings-, ballast- en retourvrachtstation voor de scheepvaart en als straf- en verbanningskolonie waar tot slaaf gemaakte Afrikanen en andere dwangarbeiders dag in dag uit moesten zwoegen. Van groot nut bleken de natuurlijke zoutpannen van het eiland. Dat zuivere baai- of zeezout was bij uitstek geschikt voor het inzouten van haring, beter dan het in Nederland gewonnen grauwe veenzout en andere zoutsoorten. Dankzij de uitvinding van het haringkaken en het gebruik van het uit Bonaire afkomstige zout kon de haring veel langer geconserveerd blijven en werd de smaak ervan veel minder aangetast. Dat was van wezenlijk belang, omdat haring naast brood eeuwenlang het goedkoopste en belangrijkste volksvoedsel voor de groeiende Europese bevolking was. Door zijn uitstekende kwaliteit werd haring zo een bekend Nederlands exportartikel.

De auteurs van het boek geven aan wat de zoutwinning op Bonaire heeft betekend voor het opbouw van het Nederlandse kolonialisme: “Zonder zout en gezouten producten als zuurkool, gerookt vlees en gedroogde vis kon men de zeelui en manschappen niet van voldoende voedsel voorzien om de lange internationale handelsreizen te ondernemen en grote zeeslagen te voeren. Zout was de wind in de zeilen van de internationale scheepvaart. Zonder zout zou het maandenlange zeilen nooit mogelijk geweest zijn. Het zout was voor de zeevarende Nederlanders, bij gebrek aan een ijs- of koelkast, van groot belang voor het pekelen, en daardoor langdurig houdbaar maken, van consumptieartikelen als groente, vlees en vis. De ingezouten producten maakten het mogelijk om twee tot drie maanden op volle zee te blijven.”

WITTE HEL

Het zout van Bonaire werd gewonnen door Afrikaanse slaven. Zij moesten de zoutbrokken in de ondiepe laag zoutwater met een pikhouweel verkleinen en met een schop in zakken stoppen of op kruiwagens laden. In verband met de temperatuur en de

verblindende schittering van de zon op het witte zout werkten de slaven vaak 's nachts. Hun werk was zwaar en pijnlijk. Ze droegen geen schoeisel en het zout veroorzaakte wonden in de huid. Tot in de jaren zestig van de negentiende eeuw konden ze niet beschikken over gereedschappen die de arbeid hadden kunnen verlichten. En tot in de tweede helft van de twintigste eeuw bleef de zoutwinning handarbeid. Veel zoutarbeiders kregen lichamelijke klachten, ook al omdat ze werkten en sliepen in dezelfde kleding als waarmee ze in het zoute water stonden. De zoutwinning werd door de slaven dan ook omschreven als “de witte hel”. Het hoeft geen verbazing te wekken dat ze hun werk op allerlei manieren probeerden te saboteren.

De slavenarbeid werd zelfs sommige Nederlanders te gortig, zoals bisschop Martinus Nieuwindt. In 1835 riep hij in een brief de Nederlandse overheid op om een einde te maken aan de onderdrukking van de slaven op Bonaire. Op paternalistische toon stelde hij: “Is dit geen schande voor onze overheid? Moet de overheid geen voorbeeld stellen van welwillendheid aan anderen en de slaven de vrijheid bieden of op zijn minst de slaven beschaving bijbrengen en ze beter behandelen dan anderen?” Maar zijn bezwaren waren vooralsnog tegen dovemansoren gericht. Nederland was een van de laatste koloniale mogendheden die overgingen tot afschaffing van de slavernij, in 1863. Wel liet de roefstaat aan de Noordzee rond 1850 op Bonaire kleine huisjes bouwen voor de slaven, die eerder twee eeuwen lang in de open lucht hadden moeten slapen onder maisbladeren en andere gevonden materialen. Met die hutjes wilden de beleidsmakers de in Nederland opkomende kritiek op de slavernij smoren en aantonen dat afschaffing ervan helemaal niet nodig was. Vandaag de dag zijn de hutjes de bekendste toeristische attractie van Bonaire. Ze wekken ten onrechte de indruk dat de slaven best wel redelijk werden behandeld. De auteurs wijzen er verder nog op dat ook wetenschappers als Gert Oostindie,¹ Henk den Heijer² en Pieter Emmer³ wegmoffelen welke wezenlijke bijdrage de slaven op Bonaire hebben geleverd aan de opbouw van het Nederlandse kolonialisme.

“Bonaire, zout en koloniale geschiedenis”, Boi Antoin en Cees Luckhardt. Uitgeverij: Amrit, € 12,50. ISBN: 9789074897730.

Harry Westerink

Noten

1. “Keiharde discussie na tv-serie ‘De slavernij’”, Harry Westerink, 24 oktober 2011, www.doorbraak.eu.
2. “Koloniale wetenschapper bagatelliseert slavenhandel”, Harry Westerink, 26 juni 2011, www.doorbraak.eu.
3. “Leidse slavernij-professor wil meer goedkope arbeidsmigranten”, Eric Krebbers, Fabel-krant 75, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.

Doorbraak

Doorbraak is een linkse basisorganisatie die strijdt voor een ecologisch duurzame wereld zonder uitbuiting, onderdrukking en uitsluiting. Daarom vechten we van onderop tegen het kapitalisme, het patriarchaat, racisme, nationalisme, religieus fundamentalisme en militarisme.

Doorbraak wil af van de gecreëerde scheidslijnen en streeft naar een rechtvaardiger wereld. Hoe die er precies uit moet gaan zien? En hoe we daar willen komen? Dat willen we gaandeweg en samen met anderen bedenken en bevechten. Daarbij halen wij onze inspiratie uit de strijdbare traditie van socialistische bewegingen. Doorbraak staat daarbij symbool voor de wens om vastgeroeste indelingen in allerlei hokjes te doorbreken.

Klinkt dat goed? Heb je interesse? Wil je meedoen? Bel of mail ons dan gerust.

ADRES

Website: www.doorbraak.eu
Facebook: www.facebook.com/doorbraak
Twitter: twitter.com/doorbraakeu
Mail: doorbraak@doorbraak.eu
Adres: Postbus 901, 7400 AX Deventer
Telefoon: 06 4120 6167
Giro: 33.89.627, t.n.v. Doorbraak.eu, Deventer

LOKALE CONTACTEN

amsterdam@doorbraak.eu
denhaag@doorbraak.eu
deventer@doorbraak.eu
leeuwarden@doorbraak.eu
leiden@doorbraak.eu
nijmegen@doorbraak.eu
rotterdam@doorbraak.eu
utrecht@doorbraak.eu
wageningen@doorbraak.eu

KRANT

De Doorbraak-krant verschijnt tweemaandelijks en wordt uitgegeven door stichting Gebladerte, www.gebladerte.nl. Abonnee worden? Maak 25 euro over op giro 95225 t.n.v. stichting Gebladerte te Leiden o.v.v. “abonnee”. Vermeld duidelijk je adres. Minima kunnen volstaan met 13 euro. Losse nummers kosten 3 euro.

Lay-out: Zwart op Wit, Delft
Drukkerij: Albani, Den Haag
ISSN: 1877-8186

MAIL-LIJST

Wil je in de tussentijd op de hoogte blijven van Doorbraak-activiteiten? Mail dan “Doorbraak Info” naar doorbraak@doorbraak.eu.

<14
nummer 20 > april 2013

doorbraak.eu